

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS

ŽIVOT

2005

NOVEMBER
LISTOPAD

Č. 11 (560)
CENA 2.20 ZŁ

V
**BELIANSKEJ
ŠKOLE**

**DURŠTÍNSKE
JUBILEUM**

V
**CENTRE
ORAVY**

**DIPLOMACIA
SRDCA**

Požiarne zbery tvoria neodlučiteľnú súčasť každej našej obce. Preto nie div, že akúkoľvek slávnosť, posviacku či inú požiarnickú udalosť so záujmom sledujú takmer všetci obyvatelia danej obce. Prednedávnom durštínsky zbor oslávil 75-ročné jubileum svojej činnosti za účasti viacerých zborov zo širokého okolia. Pri tejto príležitosti najzaslúžilejší požiarinci dostali vyznamenania, čo ukazuje nás záber. Podrobnejšie o oslave píšeme na str. 20-21. Foto: A. Klukošovská

V ČÍSLE:

Moje spomienky na 2. svetovú vojnu	4-5
Krátka zo Slovenska	6-7
Mens sana in corpore sano	7
Zafírová svadba	8-9
Jurgovské talenty	9-10
Horčičné zrnko...	11
Na návšteve v belianskej škole	12-13
Diplomacia srdca (2)	14-15
V centre Oravy	16-17
Na potulkách po Slovenskom raji	18-19
75 rokov durštínskeho zboru	20-21
Povedka na voľnú chvíľu	22-23
Krempachy '2005	25
Čitatelia – redakcia	26-28
Poľnohospodárstvo	29
Mladým – mladším – najmladším	30-31
Šport a hudba	32
Učíme sa pliesť'	33
Naša poradňa	34-35
Psychozábava – humor	36-37
Zaujímavosti	38

NA OBÁLKE: kostol sv. Alžbety Uhorskej v Tribši.
Foto: A. Klukošovská. Návrh obálky: E. Koziołová

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7 tel. 633-36-88,
e-mail: zivot@tsp.org.pl, www.tsp.org.pl

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE, ZARZĄD GŁÓWNY
SPOŁOK SLOVÁKOV V POLSKU, ÚSTREDNÝ VÝBOR
31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel. 632-66-04, 634-11-27, fax 632-20-80, e-mail: zg@tsp.org.pl

**Zrealizowano przy udziale wsparcia finansowego
Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji**

Redaktor naczelny: JÁN ŠPERNOGA

Zespół: Agáta Klukošovská, Marián Smondek

Społeczne kolegium doradcze:

Żofia Bogaćkowá, Jerzy M. Bożyk, František Harkabuz,
Żofia Chalupkowá, Bronislav Knapčík, Lýdia Mšalová

Skład: Redakcja Život

Lamanie i druk: Drukarnia TSP, 31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje Zarząd Główny
w Krakowie w terminach: do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze roku bieżącego
lub bezpośrednio wpłatą na konto:

BANK POLSKA KASA OPIEKI S.A. III/O KRAKÓW 73 1240 2294 1111 0000 3708 6985
Prenumeratę czasopisma można zacząć w każdej chwili.

Cena prenumeraty dla kół i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 2,20 zł, półroczne - 13,20 zł, rocznie - 26,40 zł

Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa o 100%.

**Koszt wysyłki 1 numeru za granicę pocztą lotniczą wynosi 6,80 zł,
rocznie 81,60 zł**

**Cena numeru w prenumeracie indywidualnej w kraju
wynosi 3,65 zł, rocznie 43,80 zł**

Nie zamówionych tekstów, rysunków i fotografii
redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótów
oraz zmian tytułów nadesłanych tekstów.

Redakcja nie odpowiada za treść materiałów pozaredakcyjnych,
nie zawsze zgodnych z poglądami redakcji.

Nakład 2300 egz.

s

kňazom MARIANOM WANATOM,
nedeckým farárom a dekanom

SLOVENSKÉ BOHOSLUŽBY NA SPIŠI

Čo tvorí náplň dekanskej práce?

- Dekan je zástupcom biskupa v dekanáte. Jeho úlohou je organizovať a koordinovať prácu jednotlivých farností dekanátu, podporovať iniciatívy a v tăžkých situáciách pomáhať hľadať správne riešenie problémov. Súčasne moju úlohou je napomáhať pri vzájomnej spolupráci a informovanosti medzi kňazmi a biskupom.

V nedeckom dekanáte je niekoľko farností, v ktorých sa odbavujú slovenské bohoslužby. Kol'ko je týchto farností?

- Sú, pravdaže. Je ich päť: Kacvín, Nedeca, Vyšné Lapše, Krempachy a Nová Bela.

Sú kňazi prichádzajúci do týchto farností informovaní o tom, že vo svojej pastoračnej práci budú musieť používať aj slovenský jazyk, alebo sa to dozvedia až priamo po príchode do farnosti. Ako je to s ich jazykovou prípravou?

- Informujú ich o tom pri udelení menovacieho dekrétu. Ked' ide o jazykovú prípravu, je to tak, že ked' sa menovaný kňaz dozvie o tom primerane skoro, vtedy má možnosť, aby sa ešte pred príchodom do farnosti aspoň trochu naučil jazyk, v ktorom má odbavovať bohoslužby. Ked' sa však o tom dozvie v poslednej chvíli, musí sa učiť slovenčinu priamo vo farnosti. Napríklad na začiatku septembra t. r. sa zmenili farári v Novej Belej a Kacvíne, ktorí nevedeli po slovensky. Prešli preto intenzívny kurz slovenčiny, tzn. čítania liturgických textov. Pomáhal im v tom nedecký kaplán. Teraz majú dohodnutých miestnych učiteľov, ktorí im budú pomáhať so slovenčinou. Už po

týždni tito kňazi odbavovali sv. omše v slovenčine. Na prvej však požiadali farníkov, aby im odpustili prípadne chyby, ktorých sa dopustia, keďže len začínajú sv. omše v slovenčine. Prisľúbili, že postupne by to malo byť čoraz lepšie.

Ako reagujú kňazi, keď sa dozvedia, že v ich farnosti musia odbavovať sv. omše v slovenčine?

- Myslím si, že sú trochu prekvapení. Je to však relatívne ďalšia úloha, ktorá je pred kňazom pri preberaní farnosti. Kdekol'vek človek bude, vždy ho čakajú takéto alebo iné úlohy. V tomto prípade je to potreba naučiť sa cudzí jazyk. Na druhej strane je to jazyk, ktorý patrí do tej istej - slovanskej jazykovej rodiny, takže - povedzme to otvorene - nerobí až tak veľa ďažností.

Z vlastnej skúsenosti spred siedmich rokov môžem povedať, ako to bolo som. Nevedel som, že v Nedeci sú slovenské sv. omše. Až ked' som dostal menovací dekrét, som sa to dozvedel. Vtedy som sa opýtal kardinála, ako to vlastne je. On mi povedal, že je potrebná znalosť slovenčiny a to aspoň schopnosť plynulého čítania. Po príchode do Nedeca som mal na to dva mesiace. Pomáhal mi s učením tunajšia učiteľka slovenčiny Žofia Bogačková a neskôr kňaz Jozef Bednáčik, ktorý prišiel do tejto farnosti a je tuná kaplánom. Myslím si, že som mal istý psychický komfort a čas pripraviť sa, čo je dôležité.

Ako hodnotíte vývin slovenských bohoslužieb v ďalších spišských farnostiach?

- Podľa mojich informácií, odkedy platil dekrét kardinála Macharského tykajúci sa sv. omší v slovenčine, neobrátili sa naňho s takouto žiadosťou veriaci všetkých spišských farností, ale len niektorých. Takúto žiadosť nepredložili doposiaľ napr. farnosti vo Fridmane, Tribši či Nižných Lapšoch. Či tam boli nejaké pokusy o slovenské bohoslužby, to neviem. Ked' ide o farnosti, ktoré sú mimo nášho dekanátu, ale patria do regiónu Spiš, neviem, ako sa v nich vyvýjala táto záležitosť. Podľa toho, ako sa orientujem, už nieto viac farností, ktorým by ich historická príslušnosť k regiónu Spiš otvárala takúto možnosť. Snáď možno okrem Čiernej Hory buď Repísk.

Majú slovenské bohoslužby zmysel pre príslušníkov slovenskej národnostnej menšiny z hľadiska pastoračnej činnosti?

- Myslím si, že áno. Ked'že sú blízke srdciam veriacich slovenskej národnosti, nevidím prekážky, prečo by nemali mať sväte omše v jazyku, ktorý im je blízky. Sú ľudia, ktorí po tom skutočne túžia a v tom sa prejavuje ich viera a potreba srdca, preto im to treba umožniť. Ako kňaz často počujem rozličné komentáre tykajúce sa slovenských omší, čo je spôsobené asi napäťami na národnostnom poli, ktoré majú mnohoraké príčiny. Ako kňaz vidím, že tieto omše pomáhajú ľuďom. II vatikánsky koncil pripustil možnosť odbavovania liturgie v národných jazykoch, v súvislosti s čím aj príslušníci národnostných menšíni získali právo volebit Boha vo svojom rodnom jazyku.

Ďakujeme za rozhovor.

AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ

29.

augusta t. r. sme si pripomenuli 61. výročie Slovenského národného povstania. Prezident SR Ivan Gašparovič označil SNP ako „jednu z najvýznamnejších udalostí slovenských novodobých dejín.“ Slováci takto prispeli k celosvetovému protifašistickému hnutiu.

S odstupom času sú spomienky možno viac objektívne, ale určite živé v pamäti všetkých, ktorí sa priamo zúčastnili tejto hrôzostrašnej búrky národov. Svoje spomienky na front druhej svetovej vojny a SNP venujem všetkým mojim spolubojovníkom, krajanom, ktorí spoločne bojovali za našu a vašu slobodu. Viacerí z nich sa nikdy nevrátili domov a položili svoje životy za tých, čo ostali nažive. Front a vojnové udalosti výrazne ovplyvnili naše životné osudy a naše rodiny.

- Volám sa Jozef Tomaškovič, som krajan z Fridmana. V máji pamätného roku 1942 som narukoval na vojenčinu v Spišskej Starej Vsi. Po prvom zaškolení ma preradili do 4. roty guľometníkov v Liptovskom Sv. Mikuláši. Po vojenskom

Jozef Tomaškovič s manželkou Alžbetou

MOJE SPOMIENKY NA II. SVETOVÚ VOJNU

výcviku, ktorý trval šesť mesiacov, som dostał prvú, týždňovú dovolenku. Vtedy nám veliteľ nášho pluku povedal, aby sme si oddýchli, lebo pred nami sú ľahké dni. Netušil som však, že to bude moja posledná dovolenka na tak dlhé a ľahké obdobie. Mali sme sa rozlúčiť s najbližšou rodinou a priateľmi. Po príchode z dovolenky všetkých vojakov vyzbrojili a dali nám štatstvo: teplé spodné prádlo, novú cvičebnú a vychádzkovú uniformu a topánky. Bol to pre nás zreteľný signál, že sa čosi chystá. Čas odchodu na front sa neúprosné blížil.

Koncom augusta 1943 prišiel výjazdový rozkaz. Ráno 26. augusta 1943, po raňajkách, naša guľometná rota v plnej výzbroji nastúpila do dvojradu na kasárenskom nádvorí v Liptovskom Mikuláši. Pochodovali sme cez mesto a po ceste nás odprevádzali obyvatelia mesta a dievčatá spievajúce pesničky a hádzajúce kytice kvetov. V takom sprievode sme došli za mesto. Sprevádzala nás aj armádna dychovka, ktorá nájskôr hrala slovenskú hymnu a potom pochody. Takto sme pochodovali až do mesta Dolný Kubín, kde sme sa zastavili na nocľah v tamojších kasárnach a čakali sme, kým sa zídu ďalšie roty z okolitých kasárni. Na druhý deň celý prapor vojska nasadol do vlaku s dvoma lokomotívami a pohli sme sa smerom na zakarpatskú Rus. Cestovali sme dosť dlho cez Maďarsko a Ukrajinu až k mestu Dnepropetrovsk. Tam sme vystúpili z vlaku, kde čakali už kone z mobilizácie, čiže zobraťé civilnému obyvateľstvu, keďže armáda potrebovala ľahkú silu. Časť koní bola určená do záprahov tiahajúcich kanóny, ľahké mažiare a protipancierové delá. V Dnepropetrovsku nás, ako súčasť 1. rýchlej divízie, pripojili k nemeckej armáde. Velili nám ďalej naši dôstojníci, ale s nemeckým dozorom. Nemeckí vojaci sa vyvyšovali a dávali nám najavo, že ich musíme posluchať. Napríklad, keď sme šli na nocľah do nejakej obce, nájskôr sa ubytúvali nemeckí vojaci, spravidla po jednom v dome. My sme často spávali v stodolách či vo dvoroch.

Ako sme postupovali k Čiernemu moru, videli sme hrôzu zničených miest, dedín a podnikov, ktoré sprevádzalo pový-

šenecké správanie Nemcov. Cítili sme k nim odpor. Často sa stávalo, že keď Nemci prichádzali k nám na kontrolu, nedodržiavalí vojenské predpisy a neuvádzali dohodnuté heslo, ale bez toho sa snažili vtrhnúť do nášho tábora. My sme však boli disciplinovaní a po výzve sme na nich namierili zbraň. Keď sa presvedčili, že sme dobre vycvičení, dali nám strážiť jeden nevelký úsek frontovej línie. Tak sme sa dostali až k Čiernemu moru, kde sme tri mesiace bránili pobrežie a čiernomorský prístav Odessu. Z mora na nás útočili ruské armádne i partizánske jednotky, najmä v noci. Mali sme k dispozícii tažké mažiare a protipancierové i protiletecké delá a reflektory, ktoré nám osvetlovali more. Neskor sme postupovali na východ do vnútrozemia, až sme sa dostali k Azovskému moru, kde sme sa opevnilí na jednom ostrove.

Na jeseň 1943 naša jednotka a nemecké vojsko začali postupovať na sever, až sme sa dostali nedaleko mesta Kursk, kde sa odohrala jedna z najväčších bitiek obrnených jednotiek v druhej svetovej vojne. Bitka trvala takmer tri týždne a skončila sa veľkým víťazstvom ruských tankových vojsk, ktoré pretrhli nemeckú obrannú líniu. Vtedy bol obklúčený aj nás 1. prapor a 4. guľometná rota. Boli sme unavení, roztrúsení, mnohí z našich vojakov zahynuli a chýbalo nám aj streľivo. Takto vysilení sme sa dostali pri obci Askanija Nová do ruského zajatia. 29. októbra o štvrtnej hodine ráno nás odzbrojili a zobraли nám všetky osobné veci. Potom nás viedli cez bojisko, aby sme videli, koľko vojakov zahynulo. Všade dookola bolo plno ľudských mŕtvol, najmä Nemcov, no nielen. Bol to zdrvujúci pohľad. Na druhý deň sme prešli peši asi dvadsať kilometrov a došli sme k starým barakom v akomsi meste. Boli v hroznom stave, všade sa povaľovali rôrne odpadky, bolo plno smeti a špin. Zdalo sa, že sa tam nedá žiť. Zomierali sme od hladu, spať sa nedalo, lebo bolo plno vší, ploštíc a nečistoty.

Zajatcov rozdelili do skupín. Nás poslali do práce. Časť išla do pekárne, ďalší do lesa rúbať a zvážať drevo a niektorí do práčovne, medzi nimi aj ja. Mojou úlohou bolo donášať prádlo

do pračiek. Boli sme v tom lágri šesť týždňov. Potom prišiel rozkaz od Stalina, v ktorom sa hovorilo o našom ďalšom osude. Dostali sme na výber, budť ísť do ľažkých pracovných lágrov na severe Ruska alebo, keď ešte niekedy chceme vidieť svoju vlast, zapojiť sa do boja proti Nemcom ako spojenci Ruska. Tak či onak darmo jesť nesmieme. Keď som pouvažoval nad svojím osudem niekde vo vnútrozemí Ruska bez perspektívy návratu domov, radšej som volil neistý frontový život. Pobral som sa za kolegami z tábora a dlho sme sa rozprávali na túto tému. Nakoniec sme sa rozhodli vrátiť sa na bojisko. Už vtedy sme vedeli, že v Rusku je gen. L. Svoboda a tvorí československý armádny zbor. Začal sa formovať začiatkom roku 1942 najprv ako polný prapor s takmer 700 vojakmi. V máji 1943 ho posilnil a v Novochopersku utvorili z neho československú samostatnú brigádu, ktorá sa zúčastnila bojov o Kyjev. V roku 1944 sa v Jefremove sformoval československý armádny zbor, ktorý sa potom aktívne podieľal na oslobodzovaní Československa.

Prihlásili sme sa do tohto zboru. Po niekoľkých dňoch nám prišiel rozkaz odísť na sever do Jefremova. Pochodovali sme peši osem dní. Na cestu sme dostali jeden čierny chlieb a trochu klobásy na šiestich vojakov. Najhoršie bolo z vodou, ktorá bola skazená a zapáchala ropou. Po ceste útočili na nás zo vzduchu nemecké vojská, takže sme sa museli často skrývať pred náletmi.

Po príchode do Jefremova nás umiestnili v tamojších kasariach, ktoré boli v bývalej nemocnici. Tam bola naša základňa, kde nás zaškoľovali a cvičili s nami i parašutistické zoskoky. Výcvik sme mali dvakrát denne a v noci. Po nejakom čase nám dali nové padáky. Každý večer sme pochodovali desať kilometrov za kasárne na cvičenia. Posledné zoskoky boli akoby ukážkou výcviku. Pozorovali ich politickí predstaviteľia z Moskvy a gen. Svoboda, ktorí po týchto zoskokoch potvrdili pripravenosť našej brigády do boja. Urobili nám tam aj partizánske školenie a naučili nás zaobchádzať s automatickou zbraňou.

Keď sa ruská armáda dostala do blízkosti poľských hraníc, dostali sme 22. júna 1944 rozkaz od gen. Svobodu odísť z Jefremova do Proskurova, kde sme čakali v bojovej pripravenosti

J. Tomaškovič so svojimi spolubojovníkmi

na letisku na ďalšie rozkazy. Koncom júla 1944 nás pripojili k ruskému frontu, ktorý smeroval k duklianskému priesmyku, kde sa odohrali zúrié boje s Nemcami. Postupne sme sa dostali do Jasla na územie Poľska. Tam nás zastal rozkaz premiestniť 2. paradesantnú brigádu na Slovensko. Cieľom bola účasť a pomoc Slovenskému národnému povstaniu, ktoré sa už organizovalo. Naša preprava na Slovensko trvala tri noci a v jednom transporте išlo 50 vojakov plus posádka lietadla. Nemci vedeli, že nás prepravujú v noci a pravidelne ostrelovali naše lety. Na Slovensku nás vysadili na letisku Tri duby v blízkosti Banskej Bystrice. Po krátkom oddychu sa nám dali najesť a už sme išli v pancierových autách na obranné pozície. Vyťačili sme Nemcov z Banskej Bystrice. Mesto však bolo veľmi zničené. Nemci začali cúvať a pripravovali si na útek prostriedky, ktoré sme sa my snažili vyhľadzovať do vzduchu. Po troch mesiacoch bojov sme dostali rozkaz pripojiť sa k partizánom. Premiestnili sme sa do Starých Hôr, kde sme sa rozdelili do dvoch skupín, každá po ok. 60 vojakov. Prechádzali sme cez ſpačiansky les, v ktorom bolo veľa vyvrátených stromov. Bolo to asi deväť kilometrov od Starých Hôr. Tam Nemci pripravili na nás pascu. Bojovali sme tvrdzo, ale bolo nás menej. Keď už viacerí z nás padli, veliteľ rozhadol, že sa vzdáme. Ja som mal na sebe oblečenú parašutistickú uniformu a bál som sa, čo so mnou Nemci urobia. Po odzbrojení nás Nemci zaviezli do Martina. Držali nás v budove školy pod prísnou strážou. Na druhý deň ráno nás nasadili do dobytých vagónov a dovezli nás do Čiech, kde sme prestúpili a cestovali smerom na Berlín. Tam nás rozdelili do skupín po tristo vojakov. Ja som bol pridelený do mesta Wienderdorf. Bolo tam obrovské bombardované letisko. Mňa začlenili do práce pri oprave štartovacieho pasa. Bola to veľmi ťažká práca. Častokrát spojenecké letecké robovalo nálety na toto letisko. Prežil som tam ťažké chvíle a bál som sa, že sa nestihнем ukryť. Po bombardovaní bolo vždy veľa ranených a zabitych, ktorých sme najskôr odpratávali z pasa, aby sme mohli pokračovať v práci. Až po dvoch mesiacoch práce na letisku som stretol rodáka z mojej obce Alojza Písaříka. Bol unavený ťažkou prácou a umorený hladom. Denné sme dostávali pol litra čaju a polievky, večer chlieb, päť dekagramov margarínu a trošku cukru.

Po nejakom čase ma preradili k robotníkom, ktorí pracovali pri výrube lesov a napokon do bane, kde sme sa s kamarátom dočkali oslobodenia anglickými vojakmi a tým aj konca vojny. V júli 1945 ma prepustili na slobodu. Anglické vojsko nás prepravilo do Prahy, kde som bol ešte tri týždne na liečenie a zotavovanie. Do rodného domu vo Fridmane som prišiel 23. júla 1945. Bola to najšťastejšia chvíľa môjho života.

Tí, čo prežili front a jeho hrôzy, si vážia slobodu a mladšej generácií prajeme, aby niečo podobne nikdy nezažili.

JOZEF TOMAŠKOVÍČ

KRÁTKO ZO SLOVENSKA

Zákon o Slovánoch žijúcich v zahraničí

Národná rada Slovenskej republiky na svojom rokovании dňa 23. septembra 2005 schválila návrh **Zákona o Slovánoch žijúcich v zahraničí**. Z tohto zákona vyplýva, že štátnej politiku starostlivosti a podpory Slovákov žijúcich v zahraničí bude od 1. januára 2006 vykonávať **Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí**. Úrad je orgánom štátnej správy so samostatným rozpočtom napojeným na rozpočet Úradu vlády SR. Na jeho čele je predseda, ktorý je na 5 rokov menovaný vládou SR a nesmie byť členom politickej strany.

V úrade sa sústredia kompetencie z Úradu vlády SR (Generálny sekretariát pre zahraničných Slovákov), Ministerstva kultúry (Dom zahraničných Slovákov a grantový systém) a Ministerstva zahraničných vecí SR (osvedčenia).

Zákon upravuje pôsobnosť orgánov štátnej správy vo veciach týkajúcich sa vzťahov Slovenskej republiky a Slovákov žijúcich v zahraničí a štátnej podporu Slovákov žijúcich v zahraničí. Definuje tiež pojem Slovák žijúci v zahraničí, ktorým je osoba, ktorá nemá trvalý pobyt na území SR a je štátnym občanom SR alebo nie je štátnym občanom SR, ale si uchováva národné povedomie a on alebo jeho predok v priamom rade má slovenskú národnosť. Práva a výhody vyplývajúce z postavenia Slováka žijúceho v zahraničí si bude môcť uplatňovať na základe vydaného osvedčenia. Platnosť doposiaľ vydávaných krajanských preukazov zanikne dňom 1. augusta 2007.

Zriadenie Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí so samostatným rozpočtom presadzovali spolky a organizácie Slovákov žijúcich v zahraničí. Úplné znenie zákona bude publikované na internetovej stránke <http://www.gszs.sk> po jeho zverejnení v Zbierke zákonov SR.

* * *

Pomoc krajanom v zahraničí v roku 2005

Medzirezortná Komisia pre schvaľovanie projektov na pomoc krajanským spolkom a organizáciám v zahraničí pri Generálnom sekretariáte pre zahraničných Slovákov Úradu vlády SR posúdila v tomto roku celkovo 235 doručených žiadostí (projektov) o dotácie od 93 žiadateľov z 19 krajín v celkovej požadovanej sume 33.932.746 Sk. Pri posudzovaní prihliadala aj na odporúčania zo strany slovenských spolkov a organizácií v zahraničí a objektívne zvažovala priority pre jednotlivé krajanské komunity. Komisia odporučila udeliť dotácie jednotlivým projektom, ktoré splnili vecné a formálne kritériá. Projekty odporúčené komisiou - v celkovom počte 148 a **na sumu 12.650.000 Sk** - schválila splnomocnenkyňa vlády SR pre zahraničných Slovákov Vilma Privarová.

Prehľad schválených dotácií (celkových súm) v roku 2005 pre krajanov v jednotlivých krajinách vyzerá nasledovne:

1. Argentína – 500.000 Sk; 2. Austrália – 89.700 Sk; 3. Bulharsko – 0 Sk; 4. Česko – 1.092.110 Sk; 5. Francúzsko – 252.000 Sk; 6. Chorvátsky – 710.000 Sk; 7. Kanada – 517.000 Sk; 8. Maďarsko – 1.382.100 Sk; 9. Nemecko – 285.000 Sk; 10. Nórsko – 110.000 Sk; 11. Poľsko – 1.250.000 Sk; 12. Rumunsko – 1.824.340 Sk; 13. Srbsko a Čierna Hora – 2.792.650 Sk; 14. Švajčiarsko – 70.000 Sk; 15. Švédsko – 341.000 Sk; 16. Ukrajina – 334.000 Sk; 17. USA – 346.000 SK; 18. Veľká Británia – 79.100 Sk; 19. Svetové združenie Slovákov v zahraničí – 675.000 Sk.

Pre porovnanie uvedme, že tohto ročné finančné pomoci pre krajanské komunity v jednotlivých krajinách je takmer päťkrát väčšia ako v rokoch 2002, 2003 a 2004, kedy jej celková suma dosahovala 2.650.000 Sk ročne.

* * *

Summit presidentov

30. septembra t. r. sa slovenský prezident Ivan Gašparovič zúčastnil jednodňového summitu prezidentov členských štátov Vyšehradskej štvorky, ktorý sa uskutočnil v poľskom horškom rekreačnom stredisku Wisla. Hostiteľom bol poľský prezident Aleksander Kwaśniewski, ktorý pozval na stretnutie ešte prezidenta Českej republiky Václava Klause a Maďarskej republiky László Sólyoma. Rozhovory prezidentov sa sústredili o. i. na otázkach regionalizácie a globalizácie v EÚ a vo svete, prvej európskej ústavy, spolupráce kompetentných štátnych orgánov V4 v oblasti Schengenského prístupového procesu, rozvoja spoločnej infraštruktúry a spoločných projektov na ochranu životného prostredia.

* * *

Nový rok na vysokých školách

Vyše 160 tisíc študentov začalo na Slovensku nový akademický rok. Najviac študentov navštievia Univerzitu Komenského v Bratislave – 23 tisíc, v tom okolo 17 tisíc v dennej forme a viac ako 6 tisíc externe. Druhou slovenskou vysokou školou s najväčším počtom študentov je Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, ktorú navštievia takmer 22 tisíc poslucháčov v dennej a externej forme. Ďalšími troma univerzitami, na ktorých sa študenti najčastejšie uchádzajú o štúdium, sú: Slovenská technická univerzita v Bratislave, Technická univerzita v Košiciach a Katolícka univerzita v Ružomberku.

* * *

Zemiakarský jarmok

Posledná septembrová sobota v Spišskej Belej patrila zemiakom, ktoré sa v tomto regióne Slovenska pestujú vo veľkom. Konal sa totiž III. spišský zemiakársky jarmok, ktorý ponúkol pestovateľom, odborníkom, ale aj spotrebiteľom množstvo noviniek

z tejto oblasti. Okrem bohatej ponuky rozličných zemiakových odrôd bolo aj veľa dobrej zábavy, napr. voľba Miss odrody SR, súťaž v šúpaní a jedení zemiakov, no a pestrý kultúrny program. Festival propaguje najmä domáčich výrobcov. Bolo by dobre, keby sa týmto spôsobom podarilo zaujať aj výrobcov zo susedných krajín.

* * *

Trenčiansky hrad

Trenčiansky hrad je prístupný iba pešo troma strmými uličkami z centrálneho Mierového námestia. Či sa to onedlho zmení, závisí od rozhodnutia mesta, ktoré už vlni dalo vypracovať štúdiu navrhujúcemu trasu výťahu na hrad. Predpokladá dve možnosti. V prvom prípade by trasa mala 213 metrov, jazda by trvala 170 sekúnd a naraz by sa prepravilo 16 osôb. Druhá trasa by mala 300 metrov a jednosmerná jazda by trvala 209 sekúnd. V návrhu ide o to, aby sa zjednodušil prístup na hrad a do lesopešku Brezina starším a imobilným osobám, det'om a zahraničným turistom uprednostňujúcim komfortnejší spôsob dopravy.

* * *

Nový minister

Na začiatku októbra t. r. prezident I. Gašparovič vymenoval do funkcie nového ministra hospodárstva Jirka Malchárka. Toto ministerstvo po odvolaní Pavla Ruska v auguste t. r. dočasne spravoval podpredseda vlády a minister financií Ivan Mikloš.

* * *

Nový les v Tatrách

Nedaleko Starého Smokovca vo Vysokých Tatrách vyrastá nový les, a to na mieste, kde novembrová víchrica všetko zničila. Na jeho obnovu pracovalo asi 100 dobrovoľníkov a skautov z niekoľkých krajín Európy. Cez prázdniny budovali systém drevených a kamenných hrádzí, ktoré majú zadržať vodu na kalamitou postihnutom svahu. Teraz tam sadia stromčeky, z ktorých o niekoľko rokov vznikne nový les. Dobrovoľníci pracovali asi sedem hodín denne za stravu a ubytovanie.

MENS SANA IN CORPORE SANO

V zdravom tele zdravý duch – táto staroveká rímska múdrost' sa stala vedúcou myšlienkom telovýchovnej organizácie Sokol, ktorú založili v Prahe v roku 1862 Miroslav Tyrš a Jindřich Fügner. Táto organizácia popri fyzickej zdatnosti šírila vlastenecké hodnoty medzi Čechmi žijúcimi vtedy v Rakúsko-uhorskej monarchii. Hnutie sa čoskoro rozšírilo aj medzi ďalšími slovanskými národmi. Tak napr. v roku 1867 vzniklo vo Lvove prvé hniezdo poľského Sokola a prvé konkrétné snahy o založenie slovenského Sokola boli v r. 1871 v Martine a Revúcej. V roku 1892 vznikla aj prvá slovenská sokolská jednota v Chicagu. Naproti tomu krakovský Sokol bol založený v roku 1885 a pôsobil do vypuknutia druhej svetovej vojny, potom ešte niekoľko rokov po vojne, kym ho poľské komunistické orgány nerozpustili na území celej krajiny. Až 3. mája 1989 Poľský gymnastickej spolok Sokol mohol opäťovne obnoviť svoju činnosť. Došlo k tomu práve v Krakove.

Jubilejné oslaviny 120. výročia krakovského Sokola sa konali 5.-6. júna t.r. Začali sa odhalením vitráže nad vnútornou bránou sokolovne. Vitráž, ktorú navrhla Helena Papée-Božkovičová a zhodovila firma S.G Želeński, odhalil predseda Konrad Firlej a posvätil kurát Sokola knaz Jan Pawlusinski. Počas odhalenia vitráže seniorsky zbor, tzv. „Zwarta Brać Sokola“, odspieval sokolskú hymnu, ktorú hudobne sprevádzal syn autorky vitráže a predseda Miestnej skupiny Spolku v Krakove Jerzy M. Božk. Krakovskú MS SSP zastupovala na slávnosti aj jej podpredsedníčka a autorka tohto príspevku. Poznamenajme ešte, že od začiatku 90-tych rokov trénoval v krakovskom Sokole aj J.M. Božk a jeho dedo, veterinárny lekár Maximilián Papée, bol aktívnym činiteľom tejto organizácie.

Slovanským Sokolom prajeme veľa úspechov.

HELENA RÁKOSNÍKOVÁ

Vitráž Heleny Papée-Božkovej

ZAFÍROVÁ SVADBA

Na stránkach Života sa pravidelne stretávame s profilmami manželov, ktorí sa spoločne dožili zlatej svadby. Dnes však prestavíme dvojicu - Štefániu a Michala Soľavovcov z Hornej Zubrice, ktorí sa 17. októbra t. r. dožili 45. výročia sobáša, čiže zafírovej svadby.

Štefánia sa narodila 2. apríla 1941 v Dolnej Zubrici v slovenskej rolnickej rodine Jozefa a Veroniky Kovalíkovcov. Dovedna ich bolo až 8 súrodencov, štyri sestry – Genovéva, Štefánia, Emília a Hanka a štyria bratia – Eugén, Anton, Milan a Albín. Do základnej školy chodila v Hornej Zubrice, pretože bývali na hranici Dolnej a Hornej Zubrice a tuná mala bližšie. Prvých päť tried sa Štefánia učila v slovenskom jazyku a len šiestu v poľskom. Ako si Štefánia spomína, od začiatku sa im žilo dosť fažko. Aby otec mohol užívať rodinu, chodil za prácou do Ostravy v bývalom Československa. O gazdovstvo sa preto musela starať mama s najstaršími dcérmi Genovévou a Štefániou, čo nebolo vôbec ľahké. Aj keď sice nemali veľké gazdovstvo, práce bolo neúrekom. Stávalo sa, že Štefánia musela ísť kosiť alebo oráť. Neskôr začali pomáhať aj mladší súrodenci. Ako mladá deva si chodila privyrobiť do lesov, kde vysádzala mladé stromčeky. Neskôr, už ako staršia, sa zamestnala v Nowotagských závodoch koženého priemyslu, kde prepracovala 15 lat. Medzitým sa na páračkách zoznámila so svojím budúcim mužom Michalom Soľavom, ktorý hrával v kapele.

Michal Soľava sa narodil 5. septembra 1931 v chudobnej slovenskej rolnickej rodine Vendelína a Márie Soľavovcov v Hornej Zubrice. Mal 10 súrodencov – Alojza, Veroniku, Johanu, Máriu, Jánu, Františku, Elenu, Stanislavu, Jozefu a Vendelína. Mária ako jediná spomedzi súrodencov sa odsťahovala do Prosieka na Slovensku, kde si založila rodinu. Alojz, Veronika, František a Vendelín už, žiaľ, zomreli. Michalovo detstvo nebolo ľahké, ako ostatne aj v iných regiónoch Poľska v medzivojniovom období. Počas vojny chodil do slovenskej školy, ktorú však po príchode frontu zavreli. Po vojne nastali územnosprávne zmeny, počas ktorých Oravu opäť pripojili k Poľsku. Spájali sa s tým viaceré problémy. Napr. mnohí obyvatelia nechceli svoje deti posieláť do poľských škôl, čím sa prehľboval problém školskej dochádzky. Nebolo zriedkavosťou, že viacero detí neskončilo ani povinnú školskú dochádzku. Po vojne sa Michal ako 15-ročný dostal do väzenia za to, že bez povolenia prekročil štátну hranicu s vtedajším Československom. Ako je známe, v tom čase veľa Slovákov sa vôbec vystáhovalo na Slovensko v obave pred prenasledovaním. Michal si odsedel niekoľko mesiacov v malej

tmavej cele, v ktorej spolu s ním bolo vyše dvadsať väzňov. O dva roky neskôr dostal povolávací rozkaz do poľskej armády. Po krátkom zaškolení ho poslali pracovať do baní na Sliezku nedaleko Katowic. – *Boli tam neludské podmienky*, - spomína, -

Manželia Štefánia a Michal Soľavovci

viacero mojich kamarátov tam vázne ochorelo, niektorí dokonca zahynuli. Bolo to pre mňa azda najťažšie obdobie v živote. Takto som si odslúžil dva roky a jeden mesiac.

Po návrate z vojenskej služby domov začal pomáhať rodičom na gazdovstve. Okrem toho sa stal členom kapely, s ktorou hrával na rôznych zábavách a iných podujatiach. Na jednej z nich sa zoznámil so svojou budúcou ženou Štefániou. Nakoniec si boli navzájom sympatickí a mali sa k sebe, rozhodli sa, že ďalej pôjdu spoločným chodníčkom života. Sobášili sa 17. októbra 1960 v kostole sv. Michala v Hornej Zubrice. Radi si spomínajú na ten deň. U každého z nich sa zišla celá rodina, susedia a známi, aby sa na ozdobených vozoch odviezli so spevom do kostola, kde sa stali svedkami manželskej prísahy Michala a Štefánie.

Štefánia sa po svadbe prestáhovala k manželovi, kde hospodári spolu s jeho rodičmi. Postupne sa však osamostatnili, postavili si nový dom, do ktorého sa prestáhvali a začali hospodáriť na svojom. Štefánia začala ako 25-ročná pracovať už v spomínaných Nowotarských závodoch koženého priemyslu, zasa Michal doma na gazdovstve, na ktorom pracuje dodnes. Podotýka však, že dnes sa sice hospodáriť nevypláca, ale aj tak majú všetko svoje. Problém vidí aj v tom, že podmienky na chov sú dnes čoraz prísnejšie a onedlho už nebude možné doma zabíť

ani vlastné prasiatko. Michal si popri gazdovstve privyrábal pletením na stroji pre istú firmu zo Zakopaného. Poznamenajme ešte, že medzitým sa im narodilo sedem detí – Michal (1961), Bohumila (1963), Jozef (1965), Anna (1967), Juraj (1969), Peter (1971) a Adam (1976).

Manželia Soľavovci vychovávali svoje deti v slovenskom duchu. Každé z nich sa učilo v škole slovenský jazyk a rodičia sa im snažili vstrieť úctu k Slovensku a iné dôležité hodnoty, najmä toleranciu a hrdosť. Popri škole deti museli pomáhať aj pri gazdovských práciach. Niektoré z nich dodnes hospodária, ale už na svojich gazdovstvách. Keď deti vyrastli, začali sa osamostatňovať. Michal sa oženil s Veronikou a prestaloval sa na Sliezko, kde pracoval v bani. Po uzavretí niektorých baní sa však prestaloval na Dolné Sliezko do Kamiencu Ząbkowieckého. Spolu so ženou majú štyroch synov a dcéru. Bogumiła sa vydala do Podvlnka za Floriána Łopucha, pracuje v základnej škole č. 2 a má tri dcéry a jedného syna. Jozef sa prestaloval do Węgrzecíc, kde si našiel aj ženu Martu, s ktorou má troch synov a teraz pracuje v zahraničí. Dcéra Anka sa vydala za Darka Oleksiaka, majú svoje hospodárstvo a bývajú v Dziedziciach pri Krakove. Juraj ešte v mladom veku zahynul pri tragickej havárii. V Hornej Zubrici zostali bývať dvaja synovia. Peter skončil stolársku školu a oženil sa Danutou. Býva nedaleko rodičov, kde si stavia svoj dom. Má jednu dcéru a jedného syna. Spolu s rodičmi zostal bývať najmladší syn Adam, ktorý je ešte slobodný. Je hudobne nadaný. Dokáže hrať na viacerých hudobných nástrojoch – husliach, base, na trúbke a organie. Istý čas hrával na slovenských omšiach v Jablonke. Dodnes hráva po rôznych svadbách a zábavách po okolitých dedinkách.

Michal a Štefánia Soľavovci aj nadálej gazdujú na svojom hospodárstve. Aj keď gazdovská práca je ťažká, majú ju radi. Ako to sami hovoria, svoje je svoje. O život slovenskej menšiny žijúcej na Orave sa zaujímali odjakživa. V tomto prostredí vyrastali a rodičia ich vychovali k láske a úcte k Slovensku. Obidvaja si dobre pamätajú povojskove časy, keď miestnym Slovákom nebolo ľahko. Pamätajú si obdobie, keď začal vznikať náš Spolok, ako sa miestna menšina živo rozvíjala, organizovali rôzne zábavy, schôdze, zájazdy. Michal, ktorý už vyše 10 rokov plní funkciu predsedu miestnej skupiny SSP, rád spomína - *Nebolo ľahko, ale bolo inak ako dnes. Ludia prejavovali väčší záujem o spoločenský život. Veľa detí sa učilo slovenský jazyk a niektoré z nich neskôr študovali aj na Slovensku na stredných alebo vysokých školách. Dnes už ludia neprejavujú taký záujem o tento jazyk. V Hornej Zubrici sa už slovenčina neučí. Ludia sa alebo boja, alebo nemajú záujem. Zostala nás tu už len hŕstka, aj to len starších. Ak by sa malo niečo urobiť, potrebovali by sme pomoc, pretože sami to už nezmôžeme. Škoda, že mladí rodičia nevidia potrebu výučby slovenského. A keď sa občas nájdú sa aj takí, ktorí prejavujú záujem, je to málo na to, aby sa v tomto smere niečo podniklo.*

Manželom Soľavovcom prajeme do ďalších rokov veľa zdravia, lásky a úspechov v krajanskej práci.

Text a foto: MARIÁN SMONDEK

JURGOVSKÉ TALENTY

Jurgufnas, Jurgufnas, ty nase miastecko, napošrud Jurgova, vychodži slunecko. Tak hovoria slová ľudovej piesne. Ale nielen slniečko vychádza, pochádzajú odtiaľ roduverní Slováci, aj veľké talenty. Spomeniem len tých, na ktorých sa ja pamätam. Je to najmä náš drahý pán profesor Alojz Miškovič, knaz, učiteľ, filológ, básnik. Vychoval veľa dobrých učiteľov na Rímskokatolíckom učiteľskom ústavе v Spišskej Kapitule, ktorých po oslobodení od roku 1939 až do roku 1945 dosadzoval na celé prinavrátene územie Spiša a Oravy. Bojovník za prinavrátene týchto území k Slovensku. Neštostná smrť ho náhle skosila 14. marca 1967. Svoj večný sen spí na kežmarskom cintoríne pod náhrobným pomníkom, ktorý vytiesal na balvane z rieky Bialky od Jurgova akademický sochár Ludvík Korkoš, rodák z Čiernej Hory, ktorá bola filiálkou jurgovskej farnosti.

Dalej to bol Mons. Jozef Vojtas, nar. 24.11.1906, ktorý bol tiež knazom a od roku 1934 farárom vo Veľkej Frankovej. Študoval na Slovensku. Po pripojení k Slovensku roku 1939, vyvinul veľké úsilie, aby sa nikomu nič zlého nestalo, aj keď si to zaslúžili za krvidly spôsobené Slovákom. Pričinil sa o to, že Župný úrad v Ružomberku aj pri nedostatku finančných prostriedkov začal budovať cesty na Spiši, ktoré boli v žalostnom stave. Dňa 2. júla 1940 zorganizoval za pomoci knazov a učiteľov púť z Oravy a Spiša na Mariánsku horu v Levoči. Skutočne impozantný bol sprievod Spišiakov a Oravcov na čele s dychovými kapelami a krojovanými skupinami. V deň odpustu vynesli na Mariánsku horu 2 kríže, ktoré osadili pred chrámom. Vydali sa aj príležitostné odznaky elipsovitého tvaru (3 x 1,5 cm), v strede Levočská Panna Mária s kruhopisom „*Đakovná púť oslobodených Spišiakov a Oravcov, Levoča 2. júla 1940*“. V roku 1947 bol menovaný za farára v Levoči. Odtiaľ ho internovali 7.VII.1950 do Mučeníkov.

Alojz Miškovič ako mladý knaz

Štátny súd v Bratislave ho odsúdil na 16 rokov väzenia, 50.000 Kčs. pokuty, prepadnutie celého majetku a stratu občianskych práv na 10 rokov. Bol väznený v Bratislave, Prešove, Leopoldove a Mírove s ťažkým pracovným nasadením. 9.V.1960 bol prepustený na amnestiu prezidenta republiky. Po prepustení býval u sestry v Lubici. Priznali mu 300 Kčs. dôchodku. V roku 1969

sa mu podarilo docieliť vymazanie trestu z trestného registra. 15. novembra 1969 bol menovaný za administrátora na faru v Spišskej Belej. Aj s podloveným zdravím sa intenzívne venoval pastorácií. Renovoval kostol v Sp. Belej a filiálkach, Tatranskej Kotline a Krížovej Vsi. Od roku 1976 ho začala znepokojovala prokuratúra z Bratislav. 24. novembra 1976 oslávil svoju sedemdesiatku. 18. marca 1977 odbavil pobožnosť krížovej cesty s nadmerným vypätím sín. Večer sa dočkal fažký záchvat. 22. marca 1977 v kežmarskej nemocnici odovzdal svoju šľachetnú dušu Stvoriteľovi. 26. marca 1877 bol uložený na večný odpočinok na cintoríne v Sp. Belej v sprievode veriacich celej farnosti, okolia i rodného Jurgova. Za tú fažkú životnú púť nech ho odmení Pán.

JUDr. Sebastián Čongva bol sudcom a strýkom nášho pána profesora Jozefa Čongvu, ktorý je predsedom Spolku Slovákov v Poľsku a dôstojne nás reprezentuje i napriek fažkostiam, ktoré mu boli činené. Dosiahol výborné výsledky na poste profesora na Katowickej univerzite. Želáme mu pevné zdravie a dlhý vek, aby mohol pracovať v prospech našich krajanov v Poľsku.

Ján Šilan bol učiteľom a jeho brat Vojtech právnikom. Jánovi synovia Andrej a Ján účinkovali v divadle Jonáša Záborského v Prešove ako herci. Aj môj sused v Jurgove Vojtech Bafia bol právnikom.

Zaujímalou osobnosťou bol skromný muž, ktorý pre obec Jurgov urobil veľa dobrého. Bol ním Andrej Tibor, nar. 10. okt. 1903. Už ako 12-ročný nastúpil do mlyna v Jurgove ako pomocník – mlynářík. Neskôr sa vyučil i stolárstvu, lebo jeho starý otec bol stolár. Ako dospelý s bratom Jozefom prestaval starý rodičovský dom. Základy boli murované a dosť vysoké, kým celý dom bol drevený, s gankom po celej dĺžke domu. Pozostával z veľkej spálne, a tak isto veľmi veľkej kuchyne, komory, chodby, stolárskej dielne, skladu na materiál a manzardky, do ktorej viedli schody zo skladu materiálu. Na túto dobu to bol veľmi krásny dom. V kuchyni sa zdržiavala celá rodina a konali sa v nej všetky práce, ako napr. pradenie ľanu a vlny. Musel sa tam zmestíť tkáčsky stav na tkanie plátna a súkna. Plátno sa tkalo pre vlastnú potrebu. Boli z neho posteľné plachty, uteráky, obrusy, mužské košeľe a spodné prádlo pre celú rodinu. Boli 3 druhy plátna: najtenšie, hrubšie a najhrubšie. Ľan sa česal a to najkvalitnejšie vlákno sa priadlo na vreteno, pačesné klaky sa priadli na kolovrátku, podobne ako aj zrebné klaky. Z vlny sa tkalo súkno na mužské nohavice (portky) a na kapce, ako aj na predaj. Valcha (folus) bola v Jurgove. Okrem toho sa tkali domáce pokrovce, k čomu sa používalo obnosené prádlo a šatstvo. To sa postrihalo na pásiky široke 1 a pol cm a tie sa tkali spolu s ľanom.

V januári 1929 sa oženil s mojou o 14 rokov staršou sestrou. Mali 5 detí, štyri dcéry a piaty vytúžený syn. Bol veľmi ambiciozny. Stále sa zúčastňoval rôznych kurzov, aby sa uplatnil vo viacerých odboroch. Urobil si dlhodobý kurz elektrikára v poľskom meste Trzebinia. Po jeho ukončení pracoval na tom, aby v Jurgove postavili vodnú elektráreň. Dosiahol, že miestny urbáriát pristal na túto stavbu s brigádnickými prácami občanov. Elektrifikácia prebehla veľmi rýchlo, nielen v domoch, ale aj v

hospodárskych staviskách, ako napr. maštale, stodoly a pod. Elektrická energia bola veľmi lacná. Elektrické merače neboli, takže sa platilo podľa žiaroviek, akú mali hodnotu. Zostal pracovať v tejto elektrárii ako správca a službukanajúci za veľmi nízku odmenu. Svetilo sa len večer do polnoci. Neskoršie kúpil urbár aj mlátačku, takže potom šiel prúd aj cez deň, kým sa v celej dedine nevymlátilo. Elektráreň bola odovzdaná do prevádzky v roku 1937.

Pre seba si zostrojil kryštálkové rádio a gramofón. Venoval sa tiež rezbárstvu. Robil výrezávané rámy pre obrazy a fotografie. Urobil i veľké hodiny, stojace na podlahe, ktoré sú i na dnešné časy moderné. Kedže sa renovoval kostol v Jurgove, v jeho dielni boli urobené z tvrdého dreva všetky dvere a lavice s pekným kovaním. Pri výstavbe kostola v Repiskách – Grohoľovom Potoku urobil oltár Panny Márie ustavičnej pomoci. Tak isto urobil oltár aj v kaplnke sv. Vojtecha v Jurgove. Vybudoval pílu na vodný pohon, ktorú – podobne ako mlyn – istý čas prevádzkoval. Mal veľké hudobné nadanie, takže v dychovom orchestri hral na klarinetu a v sláčikovej kapele na base. V roku 1954 mu nejaký zloduch podpálil hospodárske staviská, ktoré zhoreli do tla. Počas akcie požiarov jeden z hasičov urobil akúsi chybu pri zapájani striekačky, takže prestala fungovať. Preto obyvateľia Jurgova museli vo vedrách nosiť vodu z potoka. Kým došli požiarivci z okolitých dedín, mohli už len chrániť susedné objekty a dom. Po tomto nešťastí sa skoro nervove zrútil. Nemohol sa zmieriť s tým, že niekto bol voči nemu taký zákerný. Veď mnohé drobnejšie veci robil občanom zdarma.

Po pripojení Spiša k Poľsku nabádal občanov, aby sa nevysťahovali na Slovensko, ale aby zostali a bojovali za znovaaprijenie nášho územia k materskej krajine – Slovensku.

Dňa 2.3.1961 prechádzal okolo píly a všimol si, že stojí. Preto sa tam išiel pozrieť. Pílu mal v prenájme jeden občan z Jurgova. Opýtal sa okolostojacích, čo sa deje, a pobral sa dole ku kolesu. Zistil, že spadol remeň, preto ho chcel nahodiť. Práve v tom momente niekto spustil stavidlo vody, takže sa koleso otočilo, remeň ho s veľkou silou udrel a jeho hodilo o dlážbu. Bol na mieste mŕtvy. Kedže ho urbár nepoistil, manželka, dve dcéry a 7-ročný syn ostal bez príjmu. Pracovali na malom hospodárstve. Pretože ho poznali aj niektorí vplyvní ľudia, chceli urbár žalovať a ten by musel platiť vdovské a sirotské. Funkcionári urbáru však poprosili manželku, aby to nerobila a prisľúbili jej, že až do dospelosti na syna jej budú dávať materiálové drevo, ktoré môže speňažiť. Dali jej však len prvý rok a potom prestali, lebo na to nebola uzavretá písomná zmluva. Funkcionári potom popierali, že jej dali taký sľub. Neskôr si pomáhala brigádami v Štátnych lesoch v Javorine na Slovensku a tým si vyslúžila 500-korunovú penziu. Poznamenajme, že Andrej mal pripravený materiál na prestavbu domu a tak po tomto nešťastí občania Jurgova urobili prestavbu zadarmo. Kamenár z poľskej obce Bukowina mu urobil náhrobný kameň, na ktorý dal takýto nápis: Tyś pierwszy w Jurgowie oświecił ciemności, żyć będziesz u Boga we wiecznej światłości.

MÁRIA CIBRÍNOVÁ-GOMBOŠOVÁ

HORČIČNÉ ZRNKO...

Cirkev, ktorej Kristus zveril poklad viery, aby za pomoci Ducha Svätého chránila objavenú pravdu, hlbšie ju skúmala, verne ohlasovala a vykladala, má povinnosť a vrodené právo, nezávisle od akejkoľvek ľudskej moci, kázať evanjelium všetkým národom aj s použitím vlastných spoločenských oznamovacích prostriedkov (CIC749-9). To je pravda, ktorú sme práve teraz mohli vidieť na vlastné oči. V Ríme sa skončila biskupská synoda, ktorej hlavnou témou bola Eucharistia. O tomto tajomstve sa vlna veľa hovorilo, no nikdy nie je dosť o tom rozjímať, čítať a nadovšetko modliť sa a vážiť si tento veľký dar nášho Pána. Cirkev a Eucharistia sa so sebou úzko spájajú. V Cirkvi, čiže v spoločenstve ľudí milujúcich Krista, možno tento veľký dar aspoň trochu pochopiť. Kto nemá Cirkev za matku, nemá Boha za otca – hovorí jeden zo svätcov.

13.11.2005, 33. nedela v cezročnom období, Mt 25, 14-30

Cirkev je takým spoločenstvom, v ktorom sa ako v záhrade nachádzajú rôzne kvety. Jeden je pekný a teší naše oči, druhý menej. Tak ako v záhrade, sú aj také rastliny, ktoré nemajú kvety, ba dokonca aj také, ktoré treba vyhodiť, keďže neprinášajú žiadne osoby. V Cirkvi je teda tak ako v záhrade. Záhradník je človekom, ktorý sa o záhradu vždy postará a každej rastline i každému stromu dáva čas, aby vydali to, čo je zasiate – kvety alebo plody. Dnes nám Pán Ježiš opäť hovorí o nebeskom kráľovstve, ale aj o Cirkvi, ktorá je v súčasnej dobe tým kráľovstva. Ján Pavol II. v encyklike *Dives in Misericordia* píše: „Cirkev naozaj vie, že jej bola osobitným spôsobom daná možnosť a uložené poslanie oboznamovať ľudí s opravdivým, hlboko náboženským zmyslom zmierenia a jeho celkovými rozmermi, čím prispieva k ujasneniu základných pojmov týkajúcich sa otázky jednoty a pokoja.“ Predstavme si, čo by sa stalo, keby na svete nebolo Cirkvi.

20.11.2005, Slávnosť Ježiša Krísta, kráľa vesmíru, Mt 25, 31-46

Máme dnes peknú slávnosť. Ježiš je naším kráľom. Pýtame sa, čo to znamená v dnešnej dobe, keď na svete sú ďalej ľudia a štáty, čiže politické spoločnosti, ktoré sa stále snažia vyhodiť Ježiša a jeho náuku... Prednedávnom sa to stalo napr. v Spojených štátach amerických, kde vyhodili zo súdu tabule, na ktorých bolo Desatoro. Prečo? Prečo nechcú, aby Ježiš bol kráľom ich sŕdc? Učil niečo zlé? Cirkev, ako nám Pán Ježiš dnes hovorí, príde aj na súd, posledný súd. Mnohí ľudia počujú BLAŽENÍ. Toto slovo sa bude používať pre tých, ktorí boli milosrdní a mali, ako to hovoril pápež Ján Pavol II. v Łagiewnikoch – predstavu milosrdenstva. Dali sa najesť, poskytli oblečenie, bojovali za mier, boli chudobní, čistí, mali dobré srdce. Pán Ježiš príde, či sa nám to bude páčiť alebo nie. Príde aj k tým, ktorí ho nemajú radi a nie sú milosrdní, nechcú milovať Boha, kradnú, zabíjajú... Pane, kráľ neba a zeme, buď milosrdný k nám všetkým.

27.11.2005, Prvá adventná nedela, Mk 13, 33-37

Stále počúvame v rozhlase, čítame v novinách buď pozéráme na obrazovkách našich televízorov, že sa kdeś vo svete stalo

Darina Gladišová – Chlieb a víno

čosi zlé. Zrútilo sa lietadlo, došlo k dopravnej nehode, kohosi zavraždili a pod. Keď sme sa chystali na púť do Svätej zeme, mnohí mali strach, ako to bude... Niektorí nikdy v živote ne-sedeli v lietadle a báli sa. Ani sa nečudujem. Človek má stále strach z niečoho, ale azda najviac sa bojí stratíť život. Adventná nedela nás vyzýva k tomu, aby sme si neustále uvedomovali, že nás čaká návrat do otcovko domu. Pán nás prijme, ani nevieme kedy. Teraz je obdobie prípravy pokánia, tak, ako ho prežívali naši predkovia. Dnes nám Cirkev hovorí, že je to čas radostného očakávania. Nezabúdajme však, že radostne očakávať znamená bdiť. Pán nám zveril svoj dom na tejto zemi a príde si vziať od neho kľúče.

4.12.2005, Druhá adventná nedela, Mk 1, 1-8

Kresťan je človek nádeje. Túto nádej chcel vzbudiť v ľuďoch aj Ján Krstiteľ, keď kázał na púšti. Prorok, ktorý sa nehral s ľuďmi, ani nespieval s nimi pesničky. Bol to človek pravdy. Hovoril ľuďom len pravdu, dokonca aj vtedy, keď to bola bolestná pravda. Vieme, ako to dopadlo. Pán Ježiš potom často pripomínal tým, čo ho počúvali, Jánovu postavu. Svetu sú dnes potrební takí kresťania, ktorí sa nebudú báť pravdy. Druhá adventná nedela nás vyzýva, aby sme otvorili naše uši, aby sme pozerali našimi očami a aby sme boli ochotní dať naše ruky do služby tej jedinej PRAVDY, ktorá sa zjaví na svete v podobe malého dieťatka. Pripravme mu jasle nášho svedomia, v ktorom bude pokoj. To bude na Vianoce najlepší darček pre Ježiša. Nech nielen on nám prináša darčeky.

Kňaz PAVOL KUBANI

Obnovená budova ZŠ v Novej Belej

Na hodine slovenčiny v piatej triede

NA NÁVŠTEVE V BELIANSKEJ ŠKOLE

Školský rok sa už plne rozbehol, čo sme si všimli v belianskej základnej škole, ktorú sme navštívili. Tento školský rok začali žiaci v obnovenej budove, ktorá sa stala peknou vizitkou obce. Ako nám povedala riaditeľka ZŠ Mgr. Lucyna Klukoszowska, je to výsledok niekoľkoročného úsilia vedenia školy, gminnej samosprávy a samozrejme rodičov. V škole vymenili všetky obloky a žiacke skrinky na nové, urobili novú omietku. Skôr už bola prestavaná strecha. Boli to nákladné, ale veľmi nutné práce, s ktorými už nemohli dlhšie otáčať. Ako to v praxi býva, na rade je už potreba ďalšej modernizácie, napr. školského nábytku a dlážok. Opýtali sme sa aj na plány do budúcnosti - tej blízkej, ale aj ďalšej. Patrí k nim zriadenie modernej počítačovej pracovne, ktorá by prispela k aktualizácii softverových systémov, ktoré sa veľmi rýchlo menia. Ďalšou úlohou je výstavba chodníka pred školou a parkoviska. Modernizáciu si tiež žiada školská kuchyňa, v ktorej by treba bolo veľa vecí vymeniť. Sú to všetko potreby, ktoré sa budú snažiť postupne riešiť.

V tej istej budove sídlí aj slovenská základná škola, ktorú v tomto školskom roku navštievuje tridsať päť žiakov. V nultej triede je päť žiakov, v prvom ročníku štyria, v tretom sedem, vo štvrtom dvaja, v piatom jedenásť a v šiestom šesť. O problémoch súvisiacich s vyučovacím v tejto škole sme sa porozprávali so zástupcom riaditeľa Mgr. Dominikom Surmom. Ako sme sa dozvedeli, počet žiakov klesá. Jeden školský rok ich je viac

Ž. Braviaková s druhákmi

a inokedy menej. Príčiny tohto stavu možno hľadať v rôznych činiteľoch. Určite je to spôsobené aj klesajúcou pôrodnosťou, s ktorou sa spájajú ekonomicko-sociálne podmienky rodín, ale nezanedbateľný je aj fakt, že nie všetci rodičia si uvedomujú potrebu výučby v slovenskom jazyku, čo je, žiaľ, smutné. Čo je však zaujímavé, pri takomto neveľkom počte žiakov vyučujúci zápsia s nedostatkom učebníčkov, preto si čiastočne musia pomáhať starými učebnicami. Po nedávnej návšteve v Novej Belej prezidenta SR I. Gašparoviča dostala škola súčasť nové učebnice slovenského jazyka v počte desať kusov pre jednotlivé ročníky, ale napr. k učebničiam pre 5. a 6. ročník chýbali čítanky. Ako hovoril D. Surma, viačkrát sa už obracali na príslušné slovenské orgány, aby ich podporili potrebnými učebnými a metodickými pomôckami, ale zatiaľ neuspeli. Čažko posúdiť, či je to len náhoda alebo nezáujem. Najdôležitejšie však je, aby žiaci mali prístup k aktuálnym pomôckam. Vedľa práve oni sú budúcnosťou slovenskej komunity v obci. Je to vôbec jedna z najpálčivejších otázok slovenského vyučovania v Poľsku.

Čítaš – čítaj – čítajme!

Tieto slová každý deň opakuje svojim návštěvníkom knihovníčka Alžbeta Klukošovská, ktorá vede školskú knižnicu. Ako hovorí, knížky sú veľa, kiežby však bolo viac záujemcov o ne než knížky na policiach. Aj knižnica začala nový školský rok v novo-

Predškoláci s A. Majerčákovou

B. Floreková s prvákmi

vymaľovaných priestoroch. Podľa A. Klukošovskej v knižnici je asi 6-tisíc kníh a základný fond tvorí povinné čítanie. V knižnici sú aj slovenské knihy a encyklopédické pomôcky. Väčšina kníh je staršia, ale aj tak si ich žiaci požičiavajú. Často sa však pýtajú na nové slovenské knihy, najmä pre deti a mládež. Zíšli by sa aj nové encyklopédické publikácie, napr. Encyklopédia Slovenska, ktoré by obsahovali aktuálne údaje. Občas knižnica dostáva slovenské knihy, ktoré vydal nás Spolok. Je naozaj potrebné, aby malý čitateľ dostal raz za čas aj novú knihu, ktorá ho zaujme. Takto sa v ňom vyvinie čitateľský vzťah a záujem o knihy.

Na návštěve v triedach

Pri tejto príležitosti sme navštívili skoro všetky ročníky, ktoré sa učia slovenčinu. Najskôr sme zaklopali na dvere prvého ročníka, ktorý nás rár privítal medzi sebou. Práve Mgr. Beáta Floreková rozprávala deťom o cestnej prenávke. Naši prváci sa nám pochválili, že sa už stihli naučiť nejednu pesničku, učia sa písat, čítať a rozprávať. Porozprávali nám rozprávku *O repe*. Ako nám hovorila učiteľka, väčšinu hodín majú spolu s druhým ročníkom, ale niektoré majú zvlášť. Spojené vyučovanie si od učiteľa vyžaduje oveľa viac námahy a flexibility. Potom sme sa zastavili u druhákov, ktorí čítili nahlas čítanku a správnosť ich čítania hodnotila učiteľka Žofia Braviaková. Keď nás uzreli, nesmelo sa usmievali, ba možno aj tešili, že zvyšok hodiny strávia na rozhovore s nami. Už si na školský režim zvykli. V škole sa im páčí, keďže si našli kamarátov a učia sa nové veci. Veľmi radi majú hudobnú výchovu, preto nám zaspievali pieseň *Išla sova na tanec*.

Police plné slovenských kníh

Šiestaci s riadičkou školy L. Klukoszowskou

Sú to žiaci, ktorí už dokážu v podstate komunikovať v slovenčine. Napokon sa aj pochválili, že jedna z ich spolužiačok bola nedávno publikovaná v časopise Život, ktorý odvtedy pozorne listujú. Snáď niekedy objavia aj seba. Neskor sme dostali k šiestakom, ktorí mali práve hodinu polštiny s riadičkou. Našej návštěve sa veľmi potešili. S radostou sa s nami porozprávali ešte o prázdninách. Niektorí z nich boli v prázdninovom tábore na Slovensku, na čo, ako povedali, budú ešte dlho spomínať.

Tábory a škola v prírode, ktorej sa žiaci pravidelne zúčastňujú, im citelne pomáha v osvojovaní si slovenskej slovnej zásoby. Úroveň komunikácie žiakov je slušná, čo nám potvrdila aj návštěva v piatom ročníku. Samotní žiaci si uvedomujú, že dokážu bez zábran komunikovať v slovenčine, a aj keď sa stane, že im občas chýbajú slová, dokážu sa s tým vysporiadať. Je to samozrejme výsledok práce učiteľov, ako aj častý styk so slovenským hovoreným a písaným slovom. Časté pobytu na Slovensku, ako žiaci povedali, im pomáhajú získavať prehľad v zemepise Slovenska a orientácii, kde sa nachádzajú nejaké pamiatky. Na otázku, čo by odporúčali pozrieť si cudzincovi, ktorý príde prvýkrát na Spiš a chce navštíviť tento regón aj po slovenskej strane, dokázali vymenovať veľa pamiatok. Najčastejšie sa opakovali: Levoča, Kežmarsky hrad, Spišský hrad, jaskyne, termálne kúpaliska, Tatry a pod.

Žiaci povedali, že sa učia slovenčinu preto, lebo sa cítia Slovákm, rovnako ako ich rodičia či starí rodičia. Okrem toho je to jazyk, ktorý sa im zíde, lebo Slovensko je susedným štátom a v prihraničnom regióne je veľa príležitostí využiť túto reč. Na Slovensku majú rodinu, s ktorou sa stretávajú a rozprávajú v slovenčine. Postrehli aj to, že rozumejú slovensky, čo im umožňuje získavať informácie aj zo slovenských médií, ku ktorým majú prístup, teda v rozhlase, TV a na slovenských webových stránkach.

Piataci boli zvedaví na prácu v redakcii, najmä ako je organizovaná. Na záver nášho stretnutia nám zaspievali táborovú hymnu o Tartanglii, ktorá sa im veľmi páčila. Spoločný čas nám však vypršal a tak sme sa išli pozrieť aj na našich najmladších školákov. V nultom ročníku sa deti učia základným osloveniam. Tohtoroční nultáci sa už vedia pekne po slovensky zdraviť. Zvedaví a usmiali pozerali na prichádzajúcich. Ich učiteľka Anna Majerčáková ich nabídala k tomu, aby zarecitovali básničku. Ukázali nám tiež svoje šlabikáre a ponorili sa do hier.

Bielianski žiaci prostredníctvom Života pozdravujú všetkých, ktorí sa učia slovenčinu a želajú im čo najlepšie výsledky.

Text a foto: AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ

Karol Sidor, ktorý bol považovaný za najvernejšieho priateľa medzivojnového Poľska a bol uznávaný ako vedúca osobnosť polonofilov vo vedení HSĽS, uverejnil v denníku Slovák dňa 15. februára 1936 úvodník „Diplomacia srdca“. V historickej tlači sa s tým možno zoznámiť ako s konštatovaním, že sa zastal slovenskej menšiny v Poľsku. Nič viac. Nezaškodí sa s tým trošku bližšie zoznámiť. Karol Sidor vtedy, ako hlavný redaktor Slováka, napísal:

„V tieto dni má zaujať dr. Juraj Slávik miesto čs. vyslanca vo Varšave. Súčasne má prísť nový poľský vyslanec, aby uprázdnené miesto vyslanca v Prahe bolo tiež obsadené. To sú momenty, ktoré poukazujú na zlepšujúci sa pomer medzi Prahou a Varšavou. V týchto vážnych chvíľach ozaj niet

kedy vzájomne sa dráždiť a prípadne bagatelizovať. Oba štaty majú svoje zastúpenia v hlavných mestách všetkých európskych štátov, prečo by zastúpenia nemali byť práve v Prahe a vo Varšave? V dvoch centrách, do ktorých – vzhľadom na Berlín a Moskvu - zbiehať sa budú skôr-neskôr nitky pokoja celej Európy?

Vyslanec dr. Juraj Slávik sa už dávnejšie rozlúčil so svojím rodným Slovenskom a zavčerom lúčil sa i s Prahou. Na večierku, ktorý bol v Prahe na jeho rozlúčku usporiadany, vyslanec dr. Juraj Slávik prehovoril o diplomacii a osvedčil, že „najlepšou diplomaciou je diplomacia srdca... My, Slovania, sa nájdeme v rozhodujúcich chvíľach!“

S takýmito zámermi sa zberá nás nový vyslanec na svoje pôsobište do Varšavy. Iste zámery šľachetné, o akých sme dodnes od vyslancov nášho štátu slova nepočuli.

Srdce... slovanstvo... diplomacia.

Tri pochopy, ktoré boli od seba v praktickom vykonávaní našej zahraničnej politiky na mile vzdialené. A možno preto citovejšie založeným Slovákom dosavadná naša zahraničná politika zdala sa byť chladnou

a nezohrievajúcou. Založená na ľadovom poznáni rozumovom často vypovedala službu – napr. s pápežskými nunciami – aj keď v sneme našla pre svoj život väčšinu, bola to vždy väčšina mechanická, bezduchá a bezsrdcová, nezviazaná v punkte zahraničnej politiky so srdcami všetkých. Zdôraznený bol vždy len a len rozum a vyostrený bol proti srdcu a citovému svetu, akým je pre národochovia a slovanstvo.

I keď by sme pripustili, že „bez Ruska niet slovanstva“, jednako len uznať musí každý, že akési slovanstvo jednako len jestvuje, lebo ved' akiese ono drží Slovákov a Čechov,

Kedže mnohí naši členovia pochádzajú zo Spiša a Oravy, mnohých rodiny sa nachádzajú v tej čiastke, ktorá bola odtrhnutá od Slovenska a pripojená k Poľsku, a zo skúseností a ponôs našich bratov vieme, že Slováci v Spiši a Orave, nachádzajúci sa pod poľským panstvom, pripravení boli o všetky ľudské práva, či už náboženské, kultúrne alebo politické. Kňazi, verní svojmu slovenskému rodu, sú odstraňovaní zo slovenských dedín, deti môžu chodiť len do poľských škôl, slovenským dedinám vládnú len Poliaci.

Kedže tiež vieme, že Poliaci v Československu majú svoje poľské školy všetkých druhov až po univerzitu, platené československým štátom, že dostávajú zamestnanie v štátnej službe, že si vládnú v obciach a že sú i na sneme v Prahe zastúpení, uznášame sa na tejto

rezolúciu:

Československú vládu žiadame, aby zakročila u poľskej vlády proti utlačovaniu slovenskej menšiny v Poľsku, najmä v dedinách odtrhnutých od Spiša a Oravy, aby zabránené bolo popolšťovanie slovenských detí.

Menovite žiadame, aby Matica slovenská, ktorá tak pekne začala pracovať medzi nami tu v Spojených štátach, zahájila svoju kultúrnu činnosť i medzi slovenskými bratmi v Poľsku, utlačovanými a nemajúcimi možnosti sa verejne k svojim zmluvami zaručeným i ľudským právam hlásiť.

Ak by sa poľská vláda protivila tejto kultúrnej činnosti medzi našimi slovenskými bratmi, žiadame československú vládu, aby rovnako merala Poliakom v Československu a nedávala im žiadne iné práva, len aké majú Slováci v Poľsku.

Dané v Pittsburghu 17. januára 1934.

Za zbor 16. Slovenského katolíckeho sokola

Rezolučný výbor:

Jozef Mat'ašovský, Ján Kapolka a Paul Blahut".

JUDr. MATEJ ANDRÁŠ

diplomacia srdca

práve tak Srbov, Chorvátov a Slovincov v jednom štáte a núti ich hľadať cesty k bratskému vyrovnaniu sa. Hľať slovanstvo navonok a nemáť ho v poriadku doma, nebolo by na mieste.

No podľa všetkých znakov stojíme tu doma i v Juhoslávii predo dvermi nových časov i v tomto smere a slová dr. Slávika znejú ako zvestovatelia nového jara i v zahraničnom domyslení.

Žiaľno do tejto skoro-skoro sentimentálnej, ale rozhodne šľachetnej nálady vnucuje sa nový tón, v tejto chvíli disonentne znejúci.

„Slovenský denník“ totiž 14. t.m. uverejňuje rezolúciu slovenských katolíckych sokolov z Pittsburghu, ktorú sme aj pre „Slováka“ dostali a mienili ju neskôršie uverejniť. No, keď sa má dať na cestu novému vyslancovi, vyberajúcemu sa do Varšavy, nemáme nič proti tomu a rezolúciu doslovne uverejňujeme:

V záujme Spiša a Oravy.

Medzi členmi Slovenského katolíckeho sokola, zb. 16. v Pittsburghu Pa, bol rozšírený poľský časopis „Sokół Polski“, v ktorom poľskí sokoli protestujú proti utlačovaniu poľskej menšiny v Československu.

Karol Sidor ďalej v úvodníku pokračuje:

„Iste zaujímavá rezolúcia. Vznikla v Pittsburghu, kde je čsl. konzulom Slovák dr. Papánek, poslaná nám bola z Prahy, kde je zahraničným ministrom Slovák dr. Hodža a dotýka sa v prvom rade Slováka dr. Slávika, ktorý ide ako vyslanec do Varšavy.

Aká mnohomučná zhoda náhodilostí...

Ale pýtame sa: „slovenská otázka“ v Poľsku do 14. februára 1936 nejstvovala? Neboli tam naši slovenskí bratia a sestry zo Spiša a Oravy?

A kto sa staral o nich? Kto sa bol pozriť na nich, či majú čo slovenského čítať a vôbec ako žijú?

Ich starosti, túžby a bôle počúval len Andrej Hlinka a prakticky účinkoval medzi našimi v Poľsku len Spolok sv. Vojtecha. A keď podielové knihy a kalendáre Spolku sv. Vojtecha naši v Poľsku raz pre vysoké clo a druhý raz pre nepovolený „predaj kníh“ nemohli dostať – bol som to ja, ktorý som zakročil, aby sa na spolkové veci nevzťahovalo ani otázne clo ani otázny predaj kníh“. A tuto jedinú duševnú stravu zo Slovenska dostávajú naši Slováci v Poľsku už bez každej ďalšej prekážky nehatene i dosiaľ.

Kde bol vtedajší konzul z Pittsburghu, vtedajší minister zahraničných vecí z Prahy a vtedajší vyslanec z Varšavy? Ich najmenšia starosť bola väčšia od tej starosti, akú prejavovali voči Slovákom v Poľsku. Nehovorí ani o tom, aká bola ich starosť, keď v nedávnom vzájomnom vypovedaní čsl. občanov z Poľska a poľských občanov z ČSR – slovenské rodiny, usadené na území poľskom 30 – 50 rokov, mali už tiež výpoved' a my sme museli vynaložiť všetky sily, aby bolo vykázanie zrušené a rodiny mohli sa vrátiť do svojich vlastných domov, obchodov, fabrík a dielní v Poľsku.

Takto o Slovákov v Poľsku sami – bítí a upodozrievaní doma – museli sme sa starať. Starať sa o ich duševné a hmotné statky. A starali sme sa svedomite a čo nám sily stačili.

Teraz opozdene prichádza rezolúcia z Pittsburghu a mieša slovenskú otázku v Poľsku s poľskou otázkou na Sliezsku. Žiada revanš, hoci najprv malo by sa zistíť, čo v záujme Slovákov v Poľsku urobilo na kompe-

tentných miestach naše vyslanectvo vo Varšave a konzuláty v Krakove a Lvove? Či sa kto ozval za ich práva tak aspoň, ako za práva Čechov, kolonizovaných na poľskej Volyni a majúcich i svoje zastúpenie v poľskom sejme? Koľko raz boli naši vyslanci a konzuli na Volynsku a koľko raz na poľskom Spiši a Orave?

Ale nerušme slávnostné chvíle a necitujme trpkú minulosť. Do Varšavy odchádza vyslanec, rodom Slovák, do neho skladajme nádej, že veci vyšetri a podá pomocnú ruku svojim krvným bratom a sestrám na Orave a Spiši tak ako i vo Varšave a po iných poľských mestách roztruseným. Rezolúciami a vyhrážkami sa tá vec riešiť nedá. Tu musí nastúpiť „najlepšia diplomacia“, t.j. „diplomacia srdca“ a pri jej vykonávaní iste lepšie časy svitnú Poliakov na Sliezsku a Slovákom v Poľsku.

Prejavujeme nádej. Možno – neskameme sa.“

Karol Sidor položil vo svojom článku niekoľko veľmi vážnych otázok, na všetky však nepoznáme odpoveď. Najdôležitejšia nezodpovedaná otázka je tá, prečo slovenská menšina na severnom Spiši a hornej Orave nedostala počas celého obdobia rokov 1920-1938 zo strany oficiálnych čsl. miest nijakú odpoveď, nijaký prejav záujmu, nijakú podporu pri jej úsilí získať aspoň niektoré menšinové práva, ktoré jej právom patrili. Nebola predsa pravda, že by sa neboli usilovali napríklad o slovenské školy, alebo o slovenčinu v kostoloch. Prečo potom chodili s plácom na školský inšpektorát do Kežmarku a prosili o slovenských učiteľov.

Z poľskej strany dostať polonofil Karol Sidor odpoved' okamžite, a to na stránkach časopisu „Polska Zachodnia“, vychádzajúceho v Katowiciach a takrečeno okamžite, lebo už o týždeň, dňa 22.II.1936 a už v titule bolo všetko neobyčajne hrubo obsiahnuté: *„Zle pojęta dyplomacja serca. Brednie Karola Sidora w „Słowaku“ o stosunkach polsko-słowackich* (Zle pochopená „diplomacia srdca“. Táračky Karola Sidora v „Slováku“ o poľsko-slovenských vzťahoch)

Vyslanec dr. Juraj Slávik, ktorý práve nastúpil na svoj post vo Varšave, podal o článku správu Minis-

terstvu zahraničných vecí v Prahe už 24.II.1936 pod č. 194436, v ktorej sa hovorí:

„V článku je zdôrazňované, že zhoršenie stykov poľsko-českých, vyvolané zaslepenou a chybou politikou českej vlády proti poľskej menšine na Tešínsku, nemalo vplyv na pomer medzi Poliakmi a Slovákm. Slovenský národ bol vždy jedným z národov najbližších Poliakom, nielen rasovo, ale aj svojou duševnou orientáciou. Poliaci a Slováci si rozumejú ako bratia, im vzájomným sympatiám neuškodil ani spor česko-poľský. Poliaci vidia v Slovácoch element, ktorý môže pôsobiť v ČSR k uspokojeniu pomerov na Tešínsku a k zmierneniu sporov medzi Poľskom a Československom. Slováci sa zasa naopak dívajú na Poliakov ako na najväčší slovanský národ s kultúrou latinsko-katolíckou a stály kontakt s Poľskom pokladajú za protiváhu proti nebezpečenstvu určitého spôsobu čechizácie.“

V dobrých stykoch poľsko-slovenských len zriedkavo dochádza k rozladению, najmä pokial' ide o slovenskú katolícku stranu autonomickú, ktorá sa netají svojím polonofilstvom. Preto veľmi príkro dotýka sa Poliakov fakt, že hlavný redaktor „Slováka“ vo chvíli, keď Poľsko je najviac rozhorené na postup Čechov proti poľskej menšine na Tešínsku a na Morave (!), vystupuje s úvodníkom na obranu domnele existujúcej „slovenskej menšiny“ v Poľsku. (Sidor je v článku nazývaný vyhnaneným polonofilom). Pritom autorovi nejde o slovenskú menšinu v Poľsku, ktorá by sa dala zrátat' na prstoch dvoch rúk, ale o domnele slovenský ľud na Spiši a Orave, odtrhnutý od Slovenska a pripojený k Poľsku. Je pravda, že Sidor odsudzuje útoky na Poľsko, ktoré z tohto dôvodu sú podnikané, ale zdôrazňuje pritom, že „slovenská otázka“ v Poľsku existovala a existuje, že treba pomáhať Slovákom v poľskej časti Spiša a Oravy, že musí konečne nastúpiť „diplomacia srdca“. Poliaci musia prestat' odnárodnovať deti spišské a oravské, poskytnúť pomoc kultúrnej a náboženskej práci Slovákov na dedine atď.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

Jablonka – najstaršia obec v tejto časti Oravy. Pre Poliakov je ona neveľmi známa, ale na Slovensku hneď každý vie, kde sa táto obec nachádza vďaka trhom, ktoré sa tu usporadúvajú už skoro 100 rokov. Obec leží na úpäti Pavúkovho vrchu v doline Čiernej Oravy. Z hornej časti nad kostolom sa naskytá prekrásny pohľad na Tatry, Babiu horu a Oravskú priehradu.

Novoty a plány

Niekoľko takýchto otázok som položil Eugenovi Andraszakovi, ktorý je richtárom v Jablonke - centre a Jozefovi Lisiakovi, ktorý je zasa richtárom v Jablonke – Boroch. Dozvedel som sa, že v centre končia dostavbu kanalizácie, ktorú by mali odovzdať do užívania ešte tento rok. Totiž Jablonka už má sice kanalizáciu niekoľko rokov, ale obec sa neustále rozrástá, v súvislosti s čím bolo treba rozšíriť kanalizačnú sieť, aby na ňu mohli napojiť aj novostavby. Jablonka nezabúda ani na šport. Na ihrisku nedaleko centra vybudovali nové šatne, sprchy a toalety, aby sa športovci mali kde prezliecť a umyť. V posledných rokoch sa obec sústredila predovšetkým na stavbu a zlepšenie kvality miestnych komunikácií. Viacero ulíc bolo spevnených a nanovo asfaltovaných. Okrem toho opravujú príjazdy do polí, ktoré si taktiež vyžadujú spevnenie. Sú to natoliko nákladné investície, že zaberajú väčšinu obecného rozpočtu. V spolupráci s urbárom, ktorý už vydelil istú finančnú čiastku, chce ešte rozšíriť parkovisko pri kostole, ktoré je už nepostačujúce. V plánoch je aj stavba chodníka pozdĺž cesty do Hornej Zubrince.

V Jablonke – Boroch, podobne ako v centre, k najdôležitejším prácam patrí v súčasnosti asfaltovanie ulíc. Viaceré z nich majú len štrkový povrch, ktorý treba spevniť a asfaltovať. Niektoré už opravili tento rok a ďalšie plánujú na budúci. Popri týchto práciach urobili aj chodník pri kostole. Kedže tieto práce patria k prioritám richtárstva v Boroch, zaberajú väčšinu financií. Vlani tu odovzdali do užívania kanalizáciu, vďaka čomu vyriešili problém s odpadovými vodami. Zlepšenie si vyžaduje aj pouličné osvetlenie. Zatiaľ ho má len časť ulíc. Je možné, že na budúci rok osvetlia ďalší úsek v dĺžke asi 1 km. Ako som sa od richtára dozvedel, potrebný by bol aj chodník pri hlavnej ceste spájajúcej Jablonku – Centrum s

Pohľad na Jablonku. V pozadí jazero Oravskej priehrady

V CENTRE ORAVY

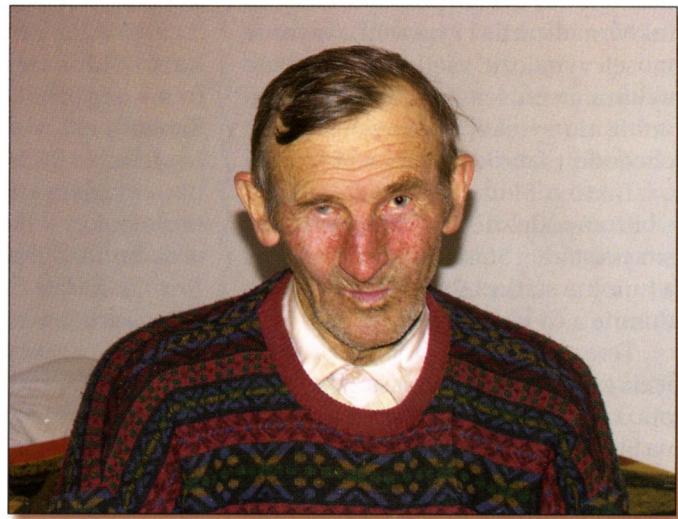
Bormi, pretože je tu množstvo autohavárií, pri ktorých už viacero osôb zahynulo. Zatiaľ však chýbajú na to peniaze. Bolo by však dobré nájsť na tento cieľ finančné prostriedky vzhľadom na veľké množstvo osobných a nákladných áut, ktoré využívajú túto rušnú medzinárodnú cestu.

Služby a kultúra

Veľakrát som sa stretol s názorom, že obchody v Jablonke sú na omnoho vyššej úrovni ako na Slovensku. Na jednej strane ma to prekvapuje, lebo úroveň obchodov v Jablonke a v menších mestečkách na Slovensku sa mi zdá podobná, ale na druhej strane je v tomto tvrdení aj trocha pravdy, najmä keď ide o ceny. Už na prvý pohľad je jasné, že niektoré výrobky sú až o polovicu lacnejšie ako na Slovensku,

pričom sa kvalitou vôbec nelíšia od tých drahých výrobkov na Slovensku. Častokrát sa dokonca stáva, že obchodníci kupujú tovar na trhu v Jablonke, ktorý potom predávajú už vo vlastných cenách. Preto vôbec neprekvapuje, že sa Slováci tak hrnú na jablonský trh. Pritom je zaujímavé, že ceny v tomto regióne sú badateľne nižšie od cien v iných oblastiach Poľska, čo si veľakrát

Predseda MS SSP Alojz Bugajský

miestni obyvatelia ani neuvedomujú. V Jablonke sa v posledných rokoch rozvínila nielen siet malých obchodov, ale vznikli aj supermarkety, ktoré ponúkajú tovar na úrovni.

V tomto nepísanom centre hornej Oravy sa však zo života ľudí pomaly vytráca kultúra. Kedysi tu bolo aj kino, ale to sa už neopláca. Z diskotékami pre mladých je tiež problém. Zostali poväčšine len krčmy a bary. Nie je to však problém len a len Jablonky, ale aj iných obcí. Dôležitejšie sa stalo niečo ďaľ, ako byť. Nechcem tým tvrdiť, že sa v Jablonke a okolí neorganizujú žiadne kultúrne podujatia. Ved' aj v tomto roku sa konali Oravské dožinky v Podvuku, Oravské leto, Deň slovenskej kultúry na Orave, festival náboženských piesní Stabat Mater v Jablonke, ktoré podporujú nielen tradičnú kultúru, ale aj modernú. Mnohým mladým ľuďom, a nielen im, chýba však obyčajná zábava. Pri nej sa odjakživa ľudia stretávali, rozprávali a nadväzovali nové priateľstvá. Kedysi takéto zábavy organizovali aj miestne skupiny nášho Spolku. Ľudia sa pri tom nielen pobavili, ale ešte si aj miestne skupiny niečo zarobili, vďaka čomu mohli napr. zorganizovať zájazd na Slovensko alebo kúpiť potrebné veci pre súbor. A čo k tomu chýba?

Turistika

Jablonka je centrom hornej Oravy. Má výbornú polohu pre rozvoj turistického ruchu v tomto regióne. Leží na križovatke dvoch cest. Jedna z nich má dôležitý medzinárodný význam, pretože spája Slovensko s južným Poľskom. Druhá cesta má skôr lokálny charakter, ale spája so sebou viacero turistických centier južného Poľska. Odtiaľto sa dá dostať do každého kúta nielen hornej Oravy, ale aj na Slovensko do Dolného Kubína či Námestova. Aj keď horná Orava nie je príliš znáym turistickým centrom, pomaly začína prenikať do povedomia nielen Poliakov a Slovákov, ale aj turistov z iných európskych krajín. Čoraz častejšie tu môžeme stretnúť napr. Nemcov, Talianov či Rakúšanov, ktorí si Jablonku vyberajú na svoju základňu pre ďalšie turistické cesty po okolí. Nie je stadiaľto ďaleko ani na Spiš, ani na Podhalie. K Slovenskej hranici je tiež len kúsok a cez Lipnické sedlo sa možno dostať ďalej do severného pásma Beskýd. Ponúkané služby sú na slušnej úrovni, vďaka čomu si získavajú dobré meno nielen medzi domácimi, ale aj

v zahraničí. Najviac ľudí sa tu scházza v stredu. V tento deň sa totiž konajú tradičné trhy. Vtedy sa Jablonka mení na slovenské obchodné centrum, pretože, ako to hovoria aj sami Poliaci, prichádza sem také množstvo Slovákov, že sa aj s poľskými predávajúcimi dohovoria len po slovensky.

Krajania

Tento rok postihla krajanov v Jablonke veľká strata, lebo koncom augusta im zomrel jeden z najaktívnejších krajanov – Štefan Karlak. Takú stratu bude ľahko nahradiť.

Ako som sa mohol dozvedieť počas rozhovorov z krajanmi – Máriou Kašprákovou, Alojzom Bugajským a Jánom Novákom, situácia nie je ľahká. Podobne ako aj v iných obciach, väčšinu členov miestnych skupín nášho Spolku tvoria starší krajania. Mladých je pomerne menej. Naštastie v Jablonke sa nájde hodne mladých, ktorí sa učia slovenský jazyk a zúčastňujú sa slovenských sv. omší. V Jablonke sa slovenský jazyk vyučuje len v lyciu. Možno sa to zdá málo, ale treba

Kostol Premenenia Pána

podčiarknúť, že ešte pred pár mesiacmi to bola jediná hornooravská škola, v ktorej sa slovenčina vyučovala. Prednedávnom tu bola odhalená pamätná tabuľa, ktorá pripomína o prvej slovenskej maturite v tomto lyciu pred päťdesiatimi rokmi, kedy to bolo jediné lycium so slovenským vyučovacím jazykom v Poľsku. Slovenský jazyk v tejto škole treba stále podporovať nielen kvôli histórii, ale tiež vzhľadom na nové pomery v Európe, pretože dôležitú rolu získavajú regióny, ktoré sa spájajú do celkov a nerozdeľujú sa násilne hranicami.

Text a foto: MARIÁN SMONDEK

Jablonka – Bory so svojím kostolíkom

Vjuhozápadnej časti Spiša sa nachádzajú najromantickejšie doliny a tiesňavy Slovenska. Preto niet divu, že to územie nazvali naši predkovia Slovenský raj. Aj keď nájdeme v slovenských pohoriach viacero takých dolín, môžeme smelo povedať, že tieto sú najmalebnnejšie.

Toto atraktívne miesto obliehajú turisti zo všetkých strán. V okolí Slovenského raja vzniklo viacero turistických stredísk, ktoré ponúkajú návštevníkom ubytovanie a stravu ako napr. Spišské Tomášovce, Hrabušice, Betlanovce, Podlesok či Dedinky. Odtiaľto je k turistickým chodníkom len na skok.

Slovenský raj bol v roku 1964 vyhlásený za chránenú krajinnú oblasť a v roku 1988 bol prekategorizovaný na národný park. Má rozlohu 19 763 ha. Pôvodne bola celá oblasť národného parku jednoliatym celkom, ktorý postupne toku riek Hornád

Kláštorisko – ruiny stredovekého kartuziánskeho kláštora

NA POTULKÁCH PO SLOVENSKOM RAJI

a Hnilec a potok Veľký Sokol, Suchá Belá a Biely potok rozkrájali na niekoľko väčších i menších plošín. Menšie toky

Prielom Hornádu

vytvorili za tisícočia pre Slovenský raj tak charakteristické rokliny s vodopádmi ako napr. Kyseľ, Piecky, Sokolia dolina či Zejmarská roklina. Na plošinách sa nachádzajú mnohé krasové javy - závrtky, škrapy, podzemné jaskyne a diery – ktorých najkrajším príkladom môže byť Dobinská ľadová jaskyňa, Stratenská jaskyňa, Medvedia jaskyňa, či Čertova diera.

Žiaľ, nie všetky jaskyne sú sprístupnené turistom. Pri plánovaní turistických trás treba pamätať o jednej drobnosti. Väčšina trás cez doliny a kaňony Slovenského raja je sprístupnená len v jednom smere.

Medzi najzaujímavejšie turistické trasy patrí Prielom Hornádu. Je to približne 16 km dlhý úsek horného toku rieky Hornád od ústia Veľkej Bielej vody po Smižany. Rieka tu vytvorila kaňonovité údolie, brehy ktorého spadajú z bočných hrebeňov a vrchov mestami z vyše 300-metrovej výšky. Vďa-

ka svojej turistickej história má Prielom Hornádu zvláštne postavenie medzi prírodnými hodnotami Slovenského raja. Prvý prechod týmto prielomom po jeho zamrznutej hladine sa uskutočnil vo februári 1906. V letných mesiacoch nebol po celej svojej dĺžke priechodný vzhľadom na niektoré obzvlášť nebezpečné miesta a silný prúd rieky. Až roku 1960 sa začalo s výstavbou lanovej lávky v ústí Kláštoriskej rokliny a roku 1974 sa ukončila etapovitá výstavba chodníka horskej služby. Na tomto chodníku je zabudovaných 7 kovových mostíkov a lávok, približne 320 m reťazí v exponovaných skalných stenách, 140 stúpačiek a približne 70 m drevených lávok. Vďaka tomu však môžeme zblízka pozorovať malebné meandre Hornádu, ktorý si preráža cestu pomedzi skaly priamo pod nami.

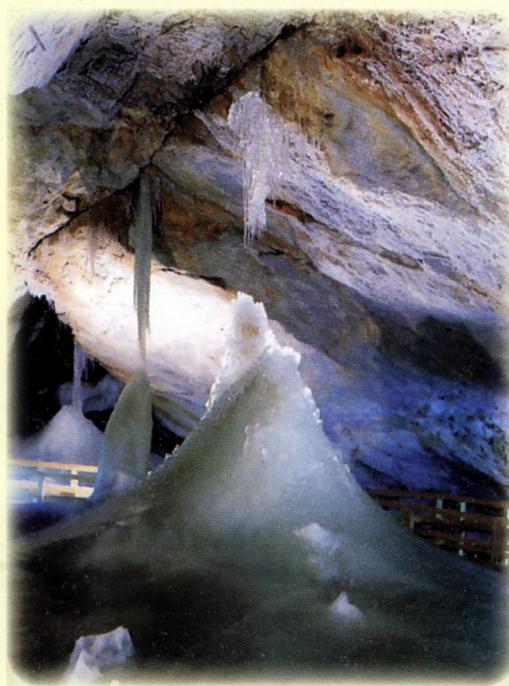
Kláštoriská roklina je tiesňava vytvorená potokom prameniacim pod Kláštoriskom a ústiacim priamo do Hornádu. Je to prekrásna dolina, do ktorej sa dá vojsť len od Prielomu Hornádu. Známa bola už v minulosti, pre turistov ju však sprístupnili až roku 1960. Pri prechode musíme pokonať viacero vodopádov a kaskád, pri čom môžeme obdivovať prekrásne skalné útvary. Na konci trasy na Kláštorisko natrafíme rekonštruované ruiny kartuziánskeho kláštora z prelomov 13. a 14. storočia.

Tomášovský výhľad je prekrásnou skalnou galériou v južnom svahu Lúdmanky, ktorý vyčnieva nad Prielomom Hornádu. Naskytá sa nám z neho výhľad na dolinu Bieleho potoka, Čertovu sihoť, Prielom Hornádu, ako aj na Vysoké Tatry. Pod skalnou terasou v bezprostrednej blízkosti turistického chodníka nájdeme jaskyňu Michalova džura.

Ďalšou povinnou trasou pre každého turistu by mala byť Suchá Belá. Je jednou z najromantickejších tiesňav Slovenského raja. Patrí medzi turisticky najnáročnejšie a najnavštievovanejšie trasy v Slovenskom raji, pretože sa v nej nachádza najväčšia sústava rebríkov, mostíkov a retází. Vchod do tejto doliny je nedaleko Hrdla Hornádu. Pri prechode cez tiesňavu môžeme obdivovať viaceré vodopády ako napr. Misové vodopády, Korytový vodopád, Bočný vodopád či Okienkový vodopád, ktorý má pri svojom vrchole tvar skalného okna.

Veľký Sokol je mohutnou a dlhou tiesňavou na západnom okraji planiny Glac. Ukončuje ju romantická Róthova roklina, pomenovaná po jednom z priekopníkov turistiky v Slovenskom raji. Oba brehy tiesňavy vytvárajú skalné svahy často až 300 m vysoké. Prvý úplný prechod sa uskutočnil 20.8.1898 skupinou prof. M. Rótha, dr. N. Filarského a M. Karolinyho. O mesiac neskôr tá istá skupina doplnená fotografom V. Forbergerom prešla tiesňavou druhýkrát. Fotografie V. Forbergera

Dobšinská ľadová jaskyňa

boli prvými zábermi z tiesňav Slovenského raja.

Sokolia dolina je jedna z najdivokejších tiesňav Slovenského raja. Bola objavená ako jedna z posledných. Prvý prechod (obojsmerne) sa uskutočnil v apríli 1910. L. Rokfalussy so spoločníkmi prešli tiesňavou zdola a A. Mervay so spoločníkmi zhora. Roku 1913 ju po prvý raz vyznačkovali. V období 1979-1981 prechodovú trasu úplne prestavali. Najvýznamnejšia je úprava prechodu Závojovým vodopádom, ktorý je najvyšší v Slovenskom raji. Na rozdiel od pôvodného obchádzania exponovanou traverzou, sa dnes úsekom prechádza priamo, vyše 80 m dlhou sústavou rebríkov, mostíkov a stúpačiek.

Kyseľ je tiesňavou na východnom okraji planiny Glac, medzi hrebeňmi Pircu a Čertovej Sihote. Na dĺžke približne 1,5 km má spád približne 180 m. Na rázcestí v Kyseli sa delí na Veľký, Malý a Vyšný Kyseľ. Patrí medzi najkrajšie tiesňavy v Slovenskom raji, preto je veľká škoda, že v súčasnosti nie je sprístupnený v celej dĺžke. V dňoch 16.-17.7.1976 vypukol pri ústi tiesňavy do Bieleho potoka požiar, ktorý postupne zachvátil celú stranu na ľavom brehu Kyseľa (svah Pirca). Požiaru podľahlo vyše 30 ha lesa. Pre mimoriadne nebezpečenstvo padania skál a zhorených stromov je preto prechod touto časťou tiesňavy zakázaný. Aj preto tiesňave sa z bezpečnostných dôvodov demontovali rebríky a verejnosti je prístupná iba náhradná trasa vedúca požiarom nezasiahnutou časťou, Malý a Veľký Kyseľ. Objavovanie tejto tiesňavy trvalo veľa rokov, kým ju priekopníci prešli celú. Dňa 27.6.1900 sa uskutočnila prvá objavná túra, ale celou tiesňavou sa podarilo prejsť až po siedmich rokoch a v roku 1925 pracovníci Rušňového depa v Spišskej Novej Vsi umiestnili v tiesňave prvé kovové mostíky a rebríky.

Zejmarská roklina sa nachádza v južnej časti Slovenského raja vytvorená tokom, ktorého hlavným zdrojom je výdatná vyvieračka Zejmarská studňa. Potok vytvára

Kaskádovitý vodopád potoka Suchá Belá

niekoľkostupňovú sústavu vodopádov pomenovanú na počesť kpt. Jána Nálepku, ktorý pôsobil v osade Biele Vody ako učiteľ. Nedaleko tejto rokliny sa nachádza aj Dobšinská ľadová jaskyňa. Tento chránený prírodný výtvor je jeden z najvzácnejších a najpozoruhodnejších prírodných javov u nás. Objavil ju 15.7.1870 banský inžinier E. Ruffini so spoločníkmi. Už 1871 ju sprístupnili verejnosti. 1887 bola prvou jaskyňou v Európe s elektrickým osvetlením. Ak by ju chcel niekto navštíviť, treba sa poriadne obliecť, pretože teplota v jaskyni po celý rok nevystupuje nad bod mrazu. Priestory jaskyne od vstupného otvoru postupne klesajú, čo spolu so severnou orientáciou umožňuje v zimnom období klesanie studeného vzduchu a celkové podchladenie priesotorov. V letnom období sa zase teplejší vzduch s menšou špecifickou hmotnosťou nemôže dostať do jaskynných priestorov, čím sa priemerná teplota v jaskyni udrží pod hodnotou 0°C po celý rok.

Túry po Slovenskom raji sú nezabudnuteľným zážitkom pre všetkých návštěvníkov. Množstvo zákutí prekrásnou scenériou dokáže očariť natoľko, že sa sem návštěvníci vracajú aj niekoľkokrát.

Sprac. MARIÁN SMONDEK

Požiarnici na sv. omši

Defilé k požiarnej zbrojnice

75 ROKOV DURŠTÍNSKEHO ZBORU

18. septembra t. r. sa v Durštíne uskutočnila veľká požiarnická slávnosť, na ktorej tamojší zbor oslávil 75. výročie svojej činnosti. Bola to jedinečná príležitosť stretnúť sa v kruhu požiarnikov z okolitých obcí s okresným vedením požiarníctva. Slávnosť sa už tradične začala pochodom domáceho zboru a požiarnických reprezentácií z iných obcí so štandardami do kostola sv. Jána, kde spoločnú modlitbu viedol durštínsky farár o. Robert Prokopiuk a okresný kurát požiarnikov, prelát Tadeusz Juchas, ktorý vyzdvihol význam dobrovoľných požiarnych zborov pre bezpečnosť každého z nás. Zároveň poprial jubilujúcemu zboru čo najviac úspechov a modernú výzbroj a aby mal odvahu niesť pomoc blížnym. Po svätej omši sa parádny sprievod požiarnikov pohol k zbrojnici, kde sa uskutočnila ďalšia časť slávnosti a vyznamenávanie najzaslúžilejších. Podujatie svojou hrou spestrila krempašská dychovka.

Najskôr zhromaždených požiarnikov a hostí privítal tajomník Okresnej správy Dobrovoľných požiarnych zborov v Novom Targu Andrzej Wielkiewicz. Neskôr nasledovalo slávnostné vytýčenie vlajky a štátnej hymna. Na čestnú tribúnu prizvali

hostí o. i. vojta gminy Nový Targ Jana Smarducha, zástupcu okresného veliteľstva Štátneho požiarneho zboru v Novom Targu Pawła Długého, okresného kuráta požiarnikov, preláta Tadeusza Juchasa, farára o. Roberta Prokopiuka, richtára obce Walenta Hornika, riaditeľa ZŠ v Durštíne Zbigniewa Piela, poslankyňu okresnej rady Stanisławu Sołtysovú. Slova sa ujal veliteľ durštínskeho zboru Walenty Kaczmarczyk, ktorý oboznámil zhromaždených s historiou a činnosťou zboru.

HISTÓRIA ZBORU

Začiatky požiarneho zboru v Durštíne siahajú do roku 1905, teda ešte do čias Rakúsko-uhorskej monarchie. Z tohto obdobia sa zachovali niektoré prvky požiarnej výzbroje, ako napr. vzácná ručná striekačka, ktorá je dnes symbolom vtedajšej požiarnej techniky. Prvým veliteľom zboru bol Jozef Kačmarčík a predsedom mestný Žid Ebstein Spirn. Prvá svetová vojna spôsobila, že sa nezachovali písomné doklady z činnosti zboru. Len na základe ústneho podania vieme, že požiarny zbor v Durštíne existoval po

Hrá krempašská dychovka

Vyznamenávanie najzaslúžilejších

Čestní hostia

Slávnostný nástup požiarnych zborov

celý ten čas. Prvý písomný doklad o registrácii zboru pochádza až z 11. mája 1930. Je to zápisnica zo zakladateľského stretnutia, ktoré viedol oblastný náčelník Michal Balara z Fridmana. Podľa toho dokumentu vieme, že predsedom DPZ v Durštíne bol Pavol Horník a veliteľom Jozef Bizub, ktorý zastával túto funkciu až do roku 1958. V tomto čase zbor bol veľmi biedny a za zbrojnicu mu slúžila drevená šopa. A až po II. sv. vojne Durštínčania postavili murovanú z kameňa. V roku 1938 zbor kúpil dvojkyyvadlovú striekačku spolu so špeciálnym vozom, ktorá mu slúžila dlhé roky a posledný raz ju použil v roku 1945 pri hasení veľkého požiaru vo Vyšných Lapšoch. Po II. svetovej vojne zbor kúpil motorovú striekačku M200. Jej odovzdanie do užívania bolo spojené s otvorením novej zbrojnice, ktoré sa uskutočnilo 7. júla 1949. V roku 1957 vymenil zbor striekačku M200 na DKW M800. V 1959 durštínska jednotka vyhrala súťaž „boj s červeným kohútom“ a dostala za to striekačku značky Leopoldia M800. O rok neskôr si zbor zadovážil nové uniformy a v roku 1967 kúpil striekačku M800R, ktorú vlastne používa dodnes. Dôležitým momentom v dejinách zboru sa stal rok 1989, kedy sa začala výstavba novej a modernej zbrojnice. Bola to náročná, ale veľmi potrebná investícia, tým viac, že slúži celej obci. Obyvatelia obce využívajú zbrojnicu na rozličné podujatia.

Durštínski žiaci v kultúrnom programe

Durštínčania si uvedomovali, že rýchly zásah požiarnikov v prípade požiaru je závislý od dopravy, preto sa zbor v roku 1994 rozhodol kúpiť požiarneho automobil značky STAR. Symbolom každej požiarnej jednotky je štandarda, ktorú si zbor zadovážil v roku 1995. Od r. 1999 má zbor aj rádiotelefón. V roku 2001 vďaka gminnej správe DPZ v Novom Targu dostał zbor od DPZ v Lopošnej automobil značky STAR 244 a v roku 2002 sa zbor obohatil aj o novú motorovú striekačku SPECPOŽ a nové uniformy. O rok neskôr kúpil striekačku značky NIAGARA a v roku 2004 získal moderný automobil značky UAZ a to vďaka podpore okresného veliteľstva ŠPZ v Novom Targu.

Modernizácia DPZ v Durštíne je potrebná, lebo práve od toho závisí jeho účinnosť v prípade každej akcie. Veľmi dobre si to uvedomuje tamojší zbor a dúfa, že v budúcnosti sa mu podarí získať viac finančných prostriedkov z vojvodskej i oblastnej správy DPZ a štátnych dotácií.

Dejiny zboru vytvárali obyvatelia obce - požiarnici, veliteľia a predsedovia zboru. V roku 1958 veliteľom bol Martin Kačmarčík, od 1962 do 1982 Ján Jeleň, neskôr do 1989 Valent Kačmarčík, do 1993 František Kačmarčík a odvtedy dodnes plní túto funkciu Walenty Kaczmarczyk. Predsedami zboru boli: do 1962 Jozef Pitek, do 1996 Valent Horník a do smrti 3. novembra 2004 Ján Jeleň.

VYZNAMENANIA

Prí príležitosti 75. výročia činnosti Dobrovoľného požiarneho zboru v Durštíne boli odovzdané vyznamenania najzaslužilejším požiarikom, ktorí svojou nezistnou službou podporujú rozvoj požiarníctva vo svojej obci a pomáhajú obetiam požiarov. Zlatou medailou za zásluhy pre požiarníctvo boli vyznamenaní: Andrej Sowa, Walenty Kaczmarczyk, Walenty Pitek, Walenty Kaczmarczyk. Striebornú medailu získali: Seweryn Jeleń, Kazimierz Horník, Franciszek Bizub, Andrzej Sołtys. Bronzovou medailou boli vyznamenaní: Stanisław Waniczek, Krzysztof Blahut, Leszek Sołtys, Stanisław Sołtys, Krzysztof Jeleń. Odznak vzorný požiarnik dostali: Michał Horník a Tomasz Bigos.

Všetkým požiarikom a obyvateľom obce sa prihovorili pozvaní hostia. Ako prvý hovoril vojt gminy Nový Targ Jan

DOKONČENIE NA STR. 24

Husacina u strýka Eilerta bola tradíciou. Príbuzných mal čoraz menej, ale on sa pevne držal starého. Mal troch synovcov. Jeho sestry a ich manželia už nežili, ale on sa tvrdosťne pridŕžal toho, čo bývalo kedysi. Pravda, bol už trocha slabý a unavený, na dôchodku. Najlepšie roky svojho života ako riaditeľ a majiteľ výnosného podniku mal už za sebou. Ale husaciny sa nezrieckol. Vtedy znova ožíval a bol z neho zasa raz bodrý a veselý človek, akým býval kedysi. Nad invalidným a starobným poistením a štátnej penziou sa len uškrňal. Bol dobre situovaný.

Ako starý mládenec mal šťastie, že jeho verná gazdiná Hulda bola jednostaj pri ňom, hoci sama už dávno bola dôchodkyňa. Starala sa o poriadok v byte v Malmö, a navyše mala ešte božské nadanie – okrem ostatných vynikajúcich znalostí pri kuchynskom sporáku vedela veľkolepo pripraviť čierne polievky a jej hus bola chrumkavá, slovom báseň.

Prvý host bol Martin Gärlund, najmladší synovec. Mal čosi nad dvadsaťrokov, študent sociológie v Lunde, tmavý s dobromyselnou tvárou, z ktorej sa dalo čítať šťastie i starosť, striedajúce sa ako aprílové počasie. Dnes bol trocha zamíknutý, ale prejavil radosť nad tým, ako strýko výborne vyzerá a oznánil, že študuje dobre, ako sa len vzhľadom na nevyhovujúce a nesprávne zamerané vyučovanie dá.

Po ňom prišiel Börje Holm, tridsaťročný lekárnik s manželkou a dvoma deťmi. Bol vysoký a chudý, pravý opak strýka, ktorý bol nízkej a okrúhlej postavy. Aj on vyslovil potešenie nad tým, ako strýko sviežo a bodro vyzerá, ale dovolil si podotknúť, že od posledného razu, čo ho videl, strýko pochudol. Na strýkovej tvári sa zračil ľahký nesúhlas a presviedčal prítomných, že naozaj kypí zdravím.

Ako posledný prišiel Filip Berg. Takisto ako Holm býval v Eslöve. Bol strednej postavy a mal nevýraznú tvár s takmer prekvapivým úsmevom, ktorý často vystrúhal v najnepríhodnejšej chvíli.

Bol gynekológ a pracoval v Malmö, bol ženatý, no bezdetný. Skúmavo si premeral strýka, usmial sa svojím typickým spôsobom a podozrievavo poznamenal, akoby vytušil trocha zmrazenú veselosť strýka, že pochudol.

Strýkova veselosť utržila opäťovný úder, ale prekonal ho. Po niekoľkých upokojujúcich slovách začala sa večera pohárom sherry. Koktaily, to bolo čosi, čo strýko nikdy nevedel pochopíť. Dobré zmiešať z menej dobrým, to bola predsa hlúpost. Nie! Pohár suchého sherry ako prípitok na

– Na lásku k rodine! Aj oni vypili do dna. Potom znova kolovala flaša vína a začala sa jesť polievka za zbožného mlčania.

Jedinou výnimkou bol strýkov opäťovný prípitok.

– Na hrozno z Burgundska! – povedal slávnostne, ale tentoraz už usrkával pomaly.

Hulda začala vynášať taniere, strýko sa oprel o operadlo stoličky, začkal a spokojne sa rozhliadol okolo seba.

– Viete, – povedal, – dnes večer sa cítim morbídne, hoci neviem, z čoho to pramení. Viete, že som stal v ostatnom čase znalcom detektívok. Čítam všetko dobré, čo sa dá zohnať. A ja mám more času. A občas si dám na povzbudenie whisky. Zaháňa ospalosť.

Synovci poznali poslednú strýkovu nerest a súhlasne prikývli.

– Viete, – pokračoval strýko Eilert, – že celá moja pozostalosť sa rozdelí na tri rovnaké časti. A na dnes som si vymyslel hru myšlienok. Keby dakomu z vás zíšiel na um bláznivý nápad zavraždiť ma, ako by ste to urobili? No, čo vratíš, Martin?

Martin vyzeral celý nesvoj.

– To vôbec nie až také veselé, – skonštatoval trpko. – Prosím ťa, nenúf ma odpovedať.

– Ale nekaz mi hru, – namietal strýko Eilert. – Ved' je to len žart.

– Ked' na to nástojiš, – povedal Martin zachmúrene, – nuž tuším, že by som si vybral tvrdý predmet a ním by som ti prerazil lebku.

Strýko Eilert sa tváril spokojne.

– Aha! Tvrď predmet sa často vyskytuje v anglickej kriminálnej literatúre. Pestujú si ho. To by zodpovedalo tvojmu prudkému temperamentu. Myslíš si, že by to bolo dobre premyslené?

– Prečo nie? A napokon, v ostatnom čase som si nijaké vraždy nevymýšľal.

– To ma upokojuje, – skonštatoval Eilert. – A čo ty, Börje?

– Mne sa to zdá nechutné, – namietol Börje a sŕkol si z pohára. – Ale ja by som použil jed.

VIC SUNESON

HUSACINA V MOL

začiatok husacej večere – to bolo čosi. Potom si posadali za stôl – nie všetci si zastrčili špeciálne poskladaný obrúsok za golier ako strýko – a atmosféra bola dobrá. Dobré boli aj predjedlá, ktoré servírovala Hulda. Naklananý sled, úhor v aspiku, tlačenka á la Hulda, zopár masových gulôčok a k tomu jeden – ale naozaj len jeden – malý gin.

Podľa starej tradície sa sedelo za veľkým stolom v jedálni. Strýko Eilert sedel za vrchstolom na čestnom mieste. Filip ako najstarší synovec sedel napravo od neho. Martin sedel oproti strýkovi a Börje oproti Filipovi. Stôl bol veľký a kedysi, keď sa roztiahol, ponúkal miesto šestnásťim. Hulda vstúpila do jedálne s horiacou sviecou a prvou flašou vína. Popíjalo sa zvyčajné burgundské a sviecou zisťoval strýko Eilert, či vo víne nie je usadenina. Potom dôstojne stal od stola a pevnou rukou nalial víno synovcom, no ešte predtým nalial sebe na dno pohára. Hulda priniesla misu s čiernou polievkou a dohliadala na to, aby všetci dostali rovnakú porciu polievky a drobkov.

Ked' strýko Eilert nalial všetkým, znova si sadol a zdvihol pohár. Prípitok, ktorý nasledoval, bol ďalším bodom rituálu.

– Na zdravie a na lásku k rodine! Vitajte! – povedal a vypil do dna.

Recitačný zbor si synovci rokmi nacvičili.

– Na lekárnička nič nezvyčajné, – poznámenal strýko Eilert. – Ľahko si zoženie vhodný jed. Aký by si použil?

– To vôbec nie je až také ľahké, ako si predstavuješ, – vysvetľoval Börje. – Jedy sú samozrejme pod zámkom a strážia ich dvojnásobne. Veru to nie je také ľahké. Nie že by to nikto neskúsil, ale strata by sa ihneď zistila. Neviem, prečo som sa rozhodol pre jed. Vari preto, že najmenej súvisí s násilím.

– Mierumilovná povaha, čo nechce mať nič spoločné so samým činom, – povedal Eilert. – No, aj to je názor. A čo by si urobil ty, Filip?

– Keby som bol psychiatrom, vtedy by som pokladal tento rozhovor za zaujímavý, – povedal Filip pomaly a útrpný úsmev ruší jeho pokojný výraz tváre. – A za poučný, ale myslím, že by som sa rozhodol pre nôž. Nie som sice chirurg, ale viem, kde by som mal bodnúť.

– Bezpochyby zaujímavé názory, – povedal Eilert. – Nečudujem sa ani tak veľmi, že si si vybral nôž... skôr ma prekvapuje tvoja ochota odpovedať.

– Mňa ešte väčšmi, – odvetil Filip.

– Človek, ktorý pomáha ľuďom na svet, by nezaváhal aj ľudský život ukončiť?

Eilert sa nachýlil a premeral si svojho najstaršieho synovca skúmovými očami.

– To som nepovedal! – obhajoval sa Filip. – Ale pokojne priznávam, že súhlasím s vraždou z milosrdensťva. Zdá sa mi aj eticky správna.

– Hrozné, počuť to z úst lekára, – povedal Martin prudko. – Už si nikto nie je pred ničím istý! O živote a smrti má rozhodovať znalecký posudok?

– Veď smrť je pojem, o ktorom sa diskutuje, – povedal Filip vecne. – A keď sa stopercentne dá zistit, že mozog je už mŕtvy, potom nevidím dôvod...

– Ale čo je stopercentné? – prerušil ho Börje. – Stotožňujem sa s Martinovým názorom. A čo si ty o tom myslíš, strýko Eilert?

– Často som o tom premýšľal, – povedal zamyslene. – Pre mňa je rozhodujúce, že postihnutý už nevie o sebe rozhodnúť. Keby sa dalo zariadiť, aby sa všetci o smrti vyslovili už vtedy, keď je ich mozog v poriadku, bolo by to jednoduchšie. Ale to sa nedá. Keby sa niekto opýtal mňa, súhlasiť by som. Dal by som sa z milosrdensťva zabiť oveľa radšej, než

by som mal zostať na ťarchu príbuzným a vlastne všetkým, zvykol som si postarať sa o seba sám.

Pozrel na Huldu, ktorá vošla s novou fľašou burgundského.

– Nuž, ale tu máme Huldu a husaciu... požehnaná to pochúťka, dobre prepečená. Zabudnime na chmúrne myšlienky, doprajme si očakávanú radosť a pustme sa do nej. Povedal som pustme sa? No lepšie by bolo povedať odkrojme si.

Novú fľašu si podržal skúmavo proti svetlu, spokojne prikývol a nalial si, aby víno ochutnal.

– Vynikajúce, – povedal a ponalieval všetkým.

Potom vošla Hulda s husou na dôstojnom podnose a postavila ju na bufetový stolík. Strýko si odkrojil sám, synovci si podľa veku kládli kúsky husi na rozohriate taniere, ktoré Hulda položila vedľa podnosu. Nechýbali ani omáčky a ani prílohy.

Jedlo sa zasa za zbožného mlčania. Po chvíli zdvihol Eilert svoj pohár a trpko sa usmial.

– Kedže ma tak opantala kriminálna literatúra, chcel by som povedať zdraviciu na zločin – Here is to crime!

Dal si dúšok a plný očakávania pozrel hore na poháru. V očiach mal napäty lesk.

Náhle sa zrútil, hlava mu ovisla na stôl. Obrúšok sa namočil do taniera, pohár zletel na dlážku. Krvavočervený flak sa rozliezal po bielom obruse.

– Mŕtvia! – povedal Börje, lekárnik, a vyskočil.

– Infarkt! – povedal Filip, lekár, a aj on vyskočil.

– Vražda, – povedal vzápäť prudko.

– Zaváňa to tu po horkých mandliach. Ako sa volá jeho lekár? A musíme privolať aj políciu.

Sedeli v izbe a čakali na lekára a políciu.

– Nezapieraj, ty si vravel o jede, – vravel už asi po štvrtý raz Martin Börjemu.

– Preboha, – bránil sa Börje. – Veď som to ani nemohol urobiť. Pili sme to isté víno čo on. Teda jed nebol vo flaši. Musel byť v pohári.

– Jeden z nás je vrah, – povedal Filip.

– A nie som to ja. Kto z vás to urobil? Ty, Börje? Ty sa najťahšie dostaneš k jedom.

– Neurobil som to! – protestoval Börje. – A napokon, aj ty by si ho vedel zohnať. A aj Martin. Čertvie, čo vy štu-

denti robíte v Lunde. Drogy, tam ich je bohatô. Potom prečo nie aj nejaký silnejší prostriedok?

– Nemohol som to urobiť. Všetci viete, kde stál bufetový stolík. Keď sme si šli nabrať porcie, každý musel prejsť okolo mňa, len Börje nie. Sedel hned vedľa bufetového stolíka. Nikto z nás mu ten jed nemohol podstrčiť.

– Možno bol na tanieri, – odvetil Börje.

– Veď si dal s tej husaciny... ešte prvako umrel, – povedal Martin.

– Potom zostáva len Hulda, – mienil Filip. – Ale to...

– Nebud' smiešny, – prerušil ho Martin. – Strýko bol pre ňu čosi ako boh. A napokon, nepodpíli si predsa pod sebou konár, – povedal Börje.

– Ale to nie je možné! – skonštatoval Martin. – Sedel som ďaleko od neho a neverím, že by to urobil jeden z nás. Ved celý čas mal pohár pred sebou.

– Potom zostáva len jediná možnosť, – povedal Filip priškrtenie.

– Samozrejme! – povedali tí dvaja takmer zborovo.

Lekár ho prehliadol a potvrdil príčinu smrti. Jed, pravdepodobne z pohára, asi nejaká zlúčenina cyankáli. Nariadil analýzu obsahu pohára a obdukciu.

Policajný inšpektor zval všetkých očítých svedkov a bol zmätiený. Specializoval sa väčšinou na vlámačky a krádeže.

– Jeden z vás štyroch to musel urobiť, – povedal pomaly. – Neviem, ktorý z vás klame a či napokon neťaháte za jeden povraz.

Hulda stála pri dverách.

– Na niečo som zabudla, čo je možne dôležité, – oznamila. – Neprikázal mi, aby som prichystala dezert. Čudovala som sa, ale tak mi povedal.

Lekár si zhubka povzdychoval.

– Mal rakovinu, nevyliečiteľnú, – začal pomaly. – Neviem, prečo si zvolil taký dramatický odchod. Ale pred nedávnom sme sa zhovárali o eutanázii, umelom skrátení ľažkého smrteľného zápasu, a on ju bezvýhradne schvaľoval. Urobil to sám.

– Prejedal sa detektívami, – mienil Filip s troškou obdivu v hlase. – A vždy slúboval dramatickost. Nech odpočíva v pokoji ten starý lapaj.

(Domová pokladnica 1983)

KRÁTKO ZO SPIŠA

Po dlhšej prestávke sa v Nedeci pohľa výstavba modernej telocvične (na snímke), ktorá bude určená pre športové účely celej nižnolapšanskej gminy.

Na ceste medzi Nižnými Lapšami a Nedecou (na snímke) prebieha výstavba troch nových mostov. Tieto práce by mali byť ukončené ešte pred zimou, čím sa zlepší bezpečnosť cestnej premávky na tomto úseku.

Po zakončení poľných prác sa v Novej Belej uskutočnili opravy poľných ciest. Zároveň sa začala stavba chodníka pozdĺž cesty vedúcej k cintorínu, čo chodcom uľahčí prístup v tomto smere.

stávka. Škody sa odhadujú na dve tisíc zlých. Príčina požiaru nie je známa.

Na začiatku školského roka navštívila nižnolapšanské gymnázium skupina študentov z Radomí, ktorí učili žiakov tancovať a posunkovú reč. Študenti realizujú celoštátny projekt, ktorého cieľom je naučiť mladých ľudí tolerancii voči telesne postihnutým osobám.

2. októbra t. r. sa v Lapšanke konala 6. rozlúčka s letom v nižnolapšanskej gmine, počas ktorej bola výhodnotená súťaž o najkrajšie upravené okolie rolníckych usadlosťí v jednotlivých

75 ROKOV...

DOKONČENIE ZO STR. 20-21

Smarduch, ktorý v mene gminnej samosprávy podákoval durštinskemu zboru za sedemdesiatpäťročnú obetavú službu a gratuloval všetkým vyznamenaným.

Zdôraznil tiež, že spoločným úsilím sa im určite podarí ešte viac modernizovať svoj zbor. Blahoželal zboru aj dôstojník požiarnictva Paweł Dlugi, ktorý pripomenal, že jubileum zboru je nič iné, ako výsledok práce predsedov, veliteľov a radových požiarnikov. Zároveň odovzdal veliteľovi durštinského zboru telegramy a listiny s gratuláciami od: predsedu DPZ PR Waldemara Pawlaka, malopoľského

obciach. Uchádzačov o tento titul bolo veľmi veľa, preto hodnotiaca komisia mala z čoho výberať. Zároveň sa uskutočnila ochutnávka regionálnych jedál, ktoré pripravili gazdinky z tejto gminy. Medzi najvylehladávanejšie pochúťky patrili: podplamenníky, bryndza, domáce koláče, kapustnica s hubami a pod.

Centrum občianskeho vzdelávania organizovalo na stredných školách a gymnáziách Malopoľského vojvodstva uvedomovaci akciu Mladí volia, ktorá mala poukázať na význam aktívnej účasti mladých na voľbach. Uskutočnila sa aj vo fridmanskom gymnáziu, kde sa žiaci mohli prvýkrát stretnúť s takýto formou občianskej aktivity. Či ich presvedčila, dozvieme sa to už až vtedy, keď budú plnoletí.

Text a foto:

AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ

Krempašanky s dožinkovým vencom

Vykopávanie zemiakov

KREMPACHY '2005

4.9.2005 – v Krempachoch sa konali obecné a farské dožinky, ako prejav zavŕšenia tohoročných poľných prác. Dožinkový veniec z tohoročného obilia a dary zeme pripravili na slávnosť členovia miestnej skupiny nášho Spolku.

6. a 8.9.2005 – krempašskí krajania, ale aj zástupcovia niektorých miestnych skupín z okolia sa rozlúčili s našimi dlhoročnými členmi a aktivistami Spolku – Alojzom Galušom a Jánom Lukášom, ktorí nás navždy opustili. Počas rozlúčky pri hroboch na miestnom cintoríne prehovoril podpredseda ÚV SSP Dominik Sur-

ma, ktorý vyzdvihol ich nezištnú a obetavú spolkovú činnosť a oddanosť krajanskej veci a nášmu slovenskému hnutiu.

18.9.2005 – krempašskí požiarnici a dychový orchester sa zúčastnili osláv 75. výročia založenia Dobrovoľného požiarneho zboru v Durstíne. Okrem Krempašanov sa slávnosti zúčastnili zástupcovia oblastného vedenia požiarneho zboru v Novom Táru a delegácie požiarnikov z viacerých spišských a okolitých obcí.

18.9.2005 – obyvatelia Novej Belej, Krempáč a iných obcí sa mohli zdarma vyšetriť v belianskom zdravotnom

stredisku, kde v rámci tzv. „Bielej nedele“ ordinovali v tento deň lekári z viacerých odborov medicíny. Podobná akcia sa v tento deň uskutočnila aj v ďalších obciach - Vyšných Lapšoch, Jablonke a Klikuszowej.

25.9.2005 – v tento deň sa konali voľby do snemu a senátu PR. Nad ich priebehom v Krempachoch bdedla oblastná volebná komisia č. 8 pod vedením miestneho richtára Jána Kalatu. V Krempachoch svoj hlas odovzdal aj poslanec gminnej rady v Novom Táru František Tomaškovič a mnohí krajania, ktorí prichádzali voliť so svojimi rodinami. Poznamenajme, že volebná frekvencia v Krempachoch a iných spišských obciach bola priemerná.

**Text a foto:
FRANTIŠEK PACIGA**

Volby v Krempachoch

Budova krempašského gymnázia

VÝUČBA SLOVENČINY V PODVLUKU

Ako sme už viackrát písali, v posledných rokoch na oravských školach začalo postupne zanikať vyučovanie slovenského jazyka. Zachovalo sa prakticky len v jablonskom lyceu. Miestne skupiny SSP vo viacerých obciach sa sice pokúšali o obnovenie tejto výučby, ale nejako im to nevychádzalo. Mohlo by sa zdať, že prestávka vo výučbe slovenčiny bola príliš dlhá a žiaci si od nej odvykli, takže rodičia nedokázali presvedčiť svoje ratolesťi o jej potrebe, alebo sami neprikladali tomu taký význam, v súvislosti s čím nechceli zbytočne zaťažovať svoje deti dodatočnou výučbou jazyka, bez znalosti ktorého - podľa ich mylného presvedčenia – sa predsa aj tak dokážu dohovoriť napr. počas návštevy Slovenska.

Miestna skupina nášho Spolku v Podvluku sa aj v tomto roku pokúšala o obnovenie slovenskej výučby v jednej zo svojich škôl. Pustila sa do toho vedúca súboru Kristína Gribáčová, ktorá sa spolu so šéfredaktorom Života rozhadla navštíviť jednotlivých rodičov v ich domácnostiach, aby sa s nimi, a aj s ich deťmi, porozprávali o potrebe a význame slovenského vyučovania. A aký bol výsledok? Vysvitlo, že Podvľčianski krajania sú chápaví ľudia a dokážu doceniť možnosť bezplatnej výučby materinského jazyka v škole, ktorý, ako to dokonca viacerí podčiarkovali, sa im v živote určite zíde. Stačilo jedno popoludnie a vyše dvadsať rodičov podpísalo prihlášky, ktoré potom žiaci odnesli do školy. V súčasnosti hodiny slovenského vyučovania v Podvluku navštěvuje sedemnásť žiakov, rozdelených podľa veku do troch skupín. Učí ich tamojší učiteľ Maciej Rutkowski. Srdčne im gratulujem.

Podobný pokus tesne pred prázdninami podnikla aj predsedníčka Miestnej skupiny SSP v Malej Lipnici Viktória Smrečáková. Aj tam sa prihlásilo vyše dvadsať žiakov, ktorí odnesli prihlášky do školy. Keď však pred začatím školského roka riaditeľka školy usporiadala stretnutie s rodičmi, všetci sa, nevedno prečo, nastrašili a svoje deti zo slovenčiny, žiaľ, vypísali. Nechceme hádať, prečo sa tak rozhodli a čoho sa naťakali, hoci sme presvedčení, že všetky deti by si so slovenskou výučbou hravo poradili. Ved' v Malej Lipnici sa predsa slovenčina

Budova Slovenského inštitútu v deň jeho otvorenia

vyučovala celé desaťročia a nikto z tohto predmetu neprepadol. Škoda, že sa tak stalo. Veď aj ľudová múdrost hovorí: kolko jazykov ovládaš, toľkokrát si človekom. Poznamenajme ešte, že príklad Podvľčanov by mohli nasledovať aj krajania v iných miestnych skupinách, kde sa slovenský jazyk zatiaľ nevyučuje. (js)

10 ROKOV SLOVENSKÉHO INŠTITÚTU VO VARŠAVE

13. októbra 2005 uplynulo desať rokov od založenia Slovenského inštitútu vo Varšave. Cieľom tejto inštitúcie bolo šíriť slovenskú kultúru v Poľsku medzi iným prostredníctvom výstav, besied, prednášok a stretnutí s významnými osobnosťami – výtvarnými umelcami, hudobníkmi, spisovateľmi, básnikmi, ba dokonca podnikateľmi. Jeho úlohou je tiež podporovať slovensko – poľskú spoluprácu v oblasti turistiky v jednotlivých regiónoch. Inštitút organizuje kurzy slovenského jazyka, ktoré umožňujú nielen naučiť sa slovenčinu, ale aj oboznámiť sa s bohatou klenotnicou slovenskej kultúry. Inštitút spolupracuje s viacerými organizáciami a inštitúciami, v tom aj so Spolkom Slovákov v Poľsku, vďaka čomu sa kurzy slovenčiny uskutočňujú aj v sídle nášho Spolku v Krakove. Galéria Spolku je častokrát hostiteľom výstav slovenských umelcov, ktorých doporučí Slovenský inštitút.

Desaťročné obdobie poskytuje vhodnú príležitosť náležite zhodnotiť bohatú a rôznorodú činnosť tejto záslužnej inštitúcie. Do ďalších rokov prajeme Slovenskému inštitútu vo Varšave veľa úspechov v rozvíjani svojich aktivít a šírení slovenskej kultúry a dúfame, že naša spolupráca bude naďalej úspešne pokračovať. (ak)

BLAHOŽELANIE K NARODENINÁM

Na ceste žitia dni sťa metre
a roky ako mŕle zasa,
tak letia v divom, bujnom vetre,
že človek ani nenazdá sa.

Mária Linkeschová

A zrazu plecia tuhšie cítia
ťarchu, čo rôčik s rôčkom zbieranl,
dokial sa na šnúročke žitia
zjagalo sedemdesiat perál.

Ako to rýchlo preletele
nad tvojou hlavou nebadane.
Jarčeky vrások zdobia čelo,
strieborný sneziek krášli skráne.

A hoc sa myseľ ešte viackrát
v spomienkach k prešľym rokom vráti,
radšej sa smelo napred zahľadí,
na to, čo ešte život dá Ti.

K ďalšej Tvojej žitia púti
jedným tónom srdcia vrvavia.
Jedným hlasom želajú Ti
vela sily, šťastia, zdravia!

Toto pekné blahoželanie patrí **MÁRII LINKESCHOVEJ**, rodenej Chalupkovej, z Novej Belej, ktorá býva v Košiciach a v novembri oslávila svoje 70. narodeniny. Zasielajú ho sestry Angela a Anna s rodinami.

POĎAKOVANIE ZA ÚRODУ

V každej spišskej obci sa v septembri uskutočnili slávnostné sväte omše, ktoré sú podčakaním za tohtoročnú úrodu. Rofníci priniesli vence vypletené z obilných klasov a kvetov, ktoré vyrástli na poliach, ako aj dary - výrobky

zo zozbieraných plodov, ako je chlieb, víno a ovocie. V Novej Belej sa tento rok dožinková svätá omša konala 25. septembra t. r.. Dožinkový veniec, ako podčakanie za tohtoročnú úrodu, odozvali do knazských rúk richtár Jozef Majerčák, predsedníčka MS SSP v Novej Belej Jana Majerčáková a Halina Cervásová. (ak)

135 ROKOV SPOLKU SV. VOJTECHA

Prezentáciou knihy Štefana Hanakoviča *Dejiny Spolku svätého Vojtecha*, ktorá sa konala 16.9.2005 v rámci Trnavských dní, oslávili Spolok sv. Vojtecha 135. výročie svojho založenia. Publikácia o histórii spolku, ktorý už od 19. stor. síri na Slovensku spisovný jazyk, liuteratúru a duchovnú kultúru, je prvou komplexnou štúdiou od r. 1930, kedy vyšlo dielo Mons. Jána Pöstenyiho s rovnakým názvom. Východiskom pre vznik knihy bol odborný seminár k 125. výročiu SSV a množstvo rozličných historických dokumentov. Dielo ako výsledok dlhorocnej bádateľskej činnosti autora ocenil vo svojom príspevku cirkevný historik Mons. Viliam Judák a podľa slov riaditeľa SSV Vendelína Pleve nám kniha pomôže nahliadnuť do minulosti, aby sme mohli účinnejšie pozerať do budúcnosti.

Na oslavách založenia SSV, ktorý vznikol 14. septembra 1870, a prezentácii knihy o jeho histórii, sa zúčastnili

li: predseda SSV Mons. Ján Orosch, bývalý predseda Mons. Štefan Vrablec a viacerí sympatizanti a zahraniční Slováci. (js)

ALEJA JÁNA PAVLA II.

V polovici septembra t.r. sa na Mariánskej hore v Levoči konala milá slávnosť. Pri príležitosti sviatku Sedembolestnej Panny Márie, patrónky Slovenska, sa tam uskutočnila svätá omša, ktorú celebroval pomocný spišský biskup J.E. Mons. Andrej Imrich. Po nej nasledovalo posvätenie tabúľ s pomenovaním aleje na Mariánskej hore na Aleju Jána Pavla II. Tabule sú osadené v travertínových kameňoch pozdĺž aleje. Pripomeňme, že Svätý Otec navštívil toto známe slovenské pútnické miesto počas svojej druhej misijnnej púte na Slovensko na začiatku júla 1995. (js)

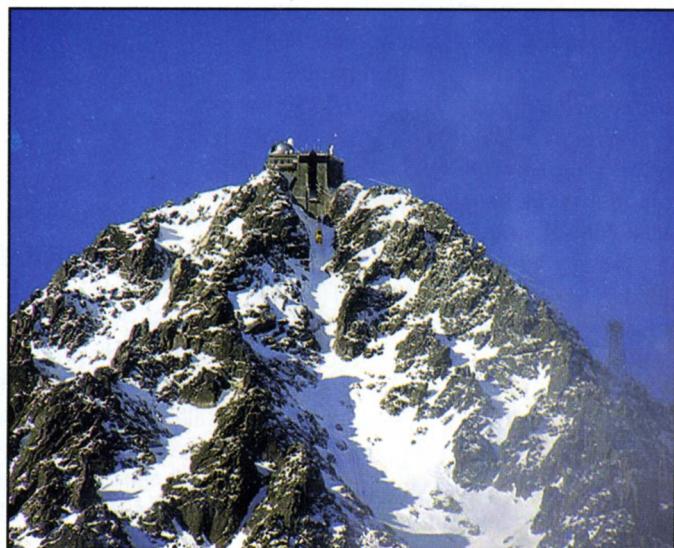
METEOROLOGICKÉ OBSERVATÓRUM

Na Lomnickom štíte v Tatrách funguje meteorologické observatórium, ktoré 1. októbra t. r. oslávilo 65. výročie svojho vzniku. Zakladateľmi a prvými bádateľmi boli poprední meteorológovia a geografovia Dr. F. Vitasek, Dr. A. Gregor, Dr. R. Schneider. Práve vďaka ich iniciatíve máme dnes pozorovaciu stanicu, ktorá sleduje poveternostné

Beťania s dožinkovým vencom pred oltárom

Observatórium na Lomnickom štíte

podmienky v dvoch programoch: klimatickom a synoptickom. Pravidelná pozorovacia činnosť bola prerušená len v rokoch 1945-46.

Stanica nepretržite zhromažduje údaje o stave počasia a odosiela ich do centra v Bratislave, kde sa vyhodnocujú a spracúvajú. A my ich dostávame prostredníctvom médií ako informácie o počasi. Meteorologické observatórium na Lomnickom štítu je najvyšším pozorovacím bodom na Slovensku a je najbližšie Poľska. (ak)

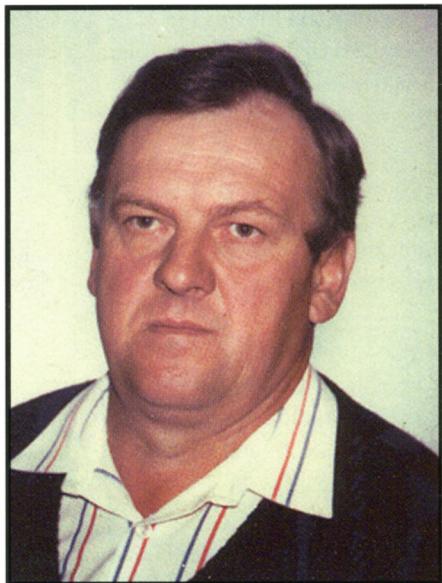
FESTIVAL „STABAT MATER“

V dňoch 14. – 16. októbra t. r. sa v Jablonke uskutočnil 9. ročník festivalu náboženskej piesne na Orave „Stabat Mater“. Organizátorom tohto podujatia bolo Oravské centrum kultúry v spolupráci s Okresným úradom v Novom Targu, Katolíckym spolkom mládeže v Jablonke, Združenou školou hrdinov Westerplatte v Jablonke a Apoštolským spoločenstvom krakovskej arcidiecézy. Duchovným patrónom podujatia bol otec biskup Ján Szkodoň. Prvé dva dni boli na programe súťažné vystúpenia, ktoré si odborná porota pozorne vypočula. Prezentované piesne boli štýlovo a žánrovo rôzne, jedno mali spoločné. Hovorili o hodnotách spojených s katolíckou vierou v Boha. Súťažiaci boli hodnotení v dvoch hlavných kategóriях – detí a mládeže. Druhý deň zavŕšilo vystúpenie hviezdy tohtoročného festivalu – skupiny Full Power Spirit. V nedeľné dopoludnie sa všetci účastníci zišli na slávnostnej sv. omši v jablonskom kostole Premenia Pána. Program festivalu vyvrcholil popoludní koncertom víťazov, v rámci ktorého vystúpil aj FS Malé Podhale a zbor Angelus. Potom porota vyhlásila výsledky v jednotlivých kategóriach. V kategórii detských sólistov 1. miesto získala Marta Skraba z Nowego Targu, v kategórii detských skupín vyhrali Márii deti z Lelowa a v kategórii mládežníckych sólistov a skupín prvé miesto obsadila Agnieszka Skotniczna z Bolechowic. Cenu Grand Prix získala Schola Sygnaturka zo Skawiny. Záver podujatia patril víťazom, ktorí ukázali, že prvé miesta nezískali náhodou. (ms)

SPOMIENKA NA JÁNA LUKÁŠA

Náhla smrť 5. septembra 2005 zobraza spomedzi nás krajan JÁN LUKÁŠA z Krempach, ktorý sa už v mladom veku zapísal do dejín krajanského a spolkového života. Medzičinným už koncom šesťdesiatych rokov patril k najaktívnejším členom krajanskej delegácie do krakovskej metropolitnej kúrie, ktorá sa tam usilovala o zavedenie slovenských bohoslužieb v Krempachoch. V sedemdesiatych rokoch sa stal tajomníkom Miestnej skupiny SSP v Krempachoch a súčasne plnil funkciu tajomníka Obvodného výboru nášho Spolku na Spiši. Tešil sa dôvere krajanov, ktorí ho na šiestom zjazde zvolili za člena Ústredného výboru Spolku v Krakove. Organizoval krajanské schôdze, zúčastňoval sa mnohých kultúrnych podujatí a spolkových aktivít. Žiaľ, jeho angažovanú krajanskú činnosť zastavila choroba. Utiahol sa do súkromia, ale nadálej sa živo zaujímal o krajanské dianie. Svoje slovenské národné povedomie odovzdal i svojim trom deťom, ktoré vychovali spolu s manželkou Máriou.

Posledná rozlúčka s Jánom Lukášom sa konala na krempašskom cintoríne

8.9.2005 za účasti najbližšej rodiny, príbuzných, známych a početných krajanov. V ich pamäti zostane navždy ako zanietený krajanský činiteľ, presvedčený a tvrdý Slovák a muž činu.

Odišiel od nás vzorný krajan a dobrý človek, starostlivý manžel, otec a starý otec. Česť jeho pamiatke!

**MS SSP v Krempachoch
OV SSP na Spiši**

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 22. septembra 2005 zomrel v Jurgove vo veku 39 rokov krajan

JERZY DUDZIK

Zosnulý bol viac rokov horlivým čitateľom Života a živo sa zaujímal o našu krajanskú činnosť. Odišiel od nás dobrý krajan, starostlivý manžel a otec, syn a brat. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme úprimnú sústrast.

MS SSP v Jurgove

* * *

Dňa 8. októbra 2005 zomrel v Spišskej Belej vo veku 86 rokov

Prof. MICHAL GRIEGER

Zosnulý, vynikajúci pedagóg, historik Spiša, rodoľub a znamenitý organizátor, bol veľkým priateľom Slovákov v Poľsku. V rokoch 1941-1945 pôsobil ako učiteľ a neskôr ako riaditeľ Štátnej meštianskej školy v Jurgove, kde zároveň založil a viedol rezbársku dielňu. Veľa úsilia venoval na obranu krajanov,

pripojených po vojne opäťovne k Poľsku. Často navštevoval Jurgov a iné spišské obce, povzbudzoval krajanov a pomáhal im v udržaní si slovenskej identity. Bol dlhoročným čitateľom Života a prispievateľom do nášho časopisu. Rozlúčka so zosnulým sa konala 12. októbra t.r. na cintoríne v Spišskej Belej. Odišiel od nás vzácný, dobrý človek, náš veľký priateľ, starostlivý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme hlbokú sústrast.

**ÚV a OV SSP na Spiši
MS SSP v Jurgove
a redakcia Života**

Z KALENDÁRA NA NOVEMBER

Záhradkári

Tento mesiac prináša už mrazy a nezriedka aj sneh, preto záhradka by mala byť pripravená na zimný oddych. Keď sme ju nestihli zrýlovať, urobme to čím skôr, najmä pre zachovanie vlahy a zlepšenie štruktúry pôdy. Po zrýlovaní treba pôdu pohnojiť budto kompostom alebo maštaľným hnojom v dâvke ok. 3 kg na 1 m². Do ťažkých pôd sa hnoj zapracúva do hlbky 10-15 cm, kým do ľahších pôd do hlbky 15-20 cm. Pred napadaním snehu treba ešte skontrolovať stav zeleniny ponechanej na prezimovanie a v prípade potreby urobiť nutné úpravy. Aby sme získali náskok v jarnej vegetácii, možno vysiať krátko pred príchodom zimy cibuľu, cesnak, petržlen buď karotku. Pestovanie bude úspešné len vtedy, keď semená vyklíčia až na jar. Popri týchto práciach nesmieme zabúdať na zeleninu uskladnenú v pivničiach buď iných priestoroch a pravidelne ju kontrolovať, či nehnije alebo nevádne a pri vetrani robíme potrebné opatrenia.

Ovocinári

sa v tomto mesiaci snažia najmä dokončiť výsadbu ovocných stromčekov a krov. Definitívnu úpravu ich korunkie robíme už na jar. Aj v ovocných záhradách treba rýlovať pôdu pod stromami. Ak je chudob-

ná na vápno, musíme ju nutne povápnit. Pokračujeme tiež v odstraňovaní chorých stromov a ošetrovaní kmeňov, kopeme jamy pre jarné sadenie stromčekov, zhrajujeme a kompostujeme opadané lístie. Pri kompostovaní treba doň pridať nehasené vápno, ktoré ničí zárodky škodcov. Kým príliš nemrzne, rigolujeme pôdu pre jarné sadenie stromčekov. Rigolovanie spájame s hnojením do zásoby, pričom na 1 ár dávame aspoň 20 kg fosforečných hnojív (napr. superfosfát alebo Thomasová múčka) a 10 kg draselínnych hnojív. Dôležitá je pravidelná kontrola uskladňovacích priestorov, aby sme mohli včas zakročiť proti prípadným chorobám ovocia.

Chovatelia,

ak to ešte neurobili, musia čím skôr zabezpečiť hydine zasklené okná a plné dvere a utepliť chovné priestory, aby vtáctvo netrpelo chladom. Chovné priestory by mali byť suché a pravidelne vetrane. Pastevné možnosti sú v tomto období už obmedzené, ale pokial je to možné, treba hydine umožňovať pobyt na dvoroch či v pridomových záhradkách, kde si vždy niečo nájde. Teraz treba už hydinu pravidelne prikrmovali, v tom aj zrnom, a dbať, aby mala dostatok pitnej vody, grit a pod. Ak chceme, aby sliepky nezaostali v znáške, musíme ich nielen starostlivo

ošetrovať a kŕmiť, ale aj zabezpečiť im 14-hodinový svetelný deň.

Včelári

V novembri už včely vyletujú len výnimco ne za veľmi teplého a bezveterného dňa, lebo už niet prameňov na zbieranie potravy. Keďže dni sú už obyčajne chladné, musíme na úloch upraviť letákové otvory, ktorých výška by nemala byť väčšia, ako 7-8 mm. Pri väčších otvoroch by do úlova mohli vniknúť piskory alebo myši a narobiť veľa škôd. Včelstvá sa teraz v úloch čoraz viac zomkýňajú do zimného chumáča. Za pomerne teplých dní visia cez medziplástové uličky až do podmetu, kym za chladnejších dní zaliezajú do medziplástových uličiek. Teraz je čas na kladenie do podmetov podložiek, čiže nepieskovaných lepeniek takých rozmerov, aby sa mohli vsunúť do podmetu na dno úla. Ich úlohou je zadržať všetko, čo cez zimu padne na dno: voskové melivo, mrátky včiel, kukly, kryštálky medu a pod. Stav podložiek nám veľa napovie o stave zimovaného včelstva. Položením podložky zároveň ušetríme včelám veľa práce, ktorú by mali s odstraňovaním spomínaných odpadkov z dna úla. Poznamenajme ešte, že uteplenie úlova by malo byť po celý rok rovnaké. Snáden od februára do mája, kedy sú najväčšie výkyvy teplôt, by mohlo byť trochu lepšie. V tom čase totiž včelstvo intenzívne ploduje, preto nedostatočné uteplenie povály ide na úkor zásob. (js)

ZBIERAME BYLINY

Našou dnešnou rastlinou s liečivými účinkami bude *ostružiná krovitá* (lat. *Rubus fruticosus*L.), nazývaná ináč aj černicou, ktorá rastie aj u nás v húšťavách, kroviskách, lesoch a na rúbaniskách.. Využívali ju už v staroveku o.i. pri liečení zapálených a ľahko krvácajúcich rán.

Predmetom zberu sú mladé listy bez zdrevnatelých bylí, zbierané v období kvetu (máj-júl), ktoré možno sušiť v tenkých vrstvách na zatienenom vzdušnom mieste. Občas sa zbiera aj čierne plody, využívané najmä v potravinárstve. Listy obsahujú triesloviny, kyselinu jablčnú a jantárovú, flavonoidy, vitamín C a pektín, kym plody antokyanové glykozydy organické kyseliny, sliz, pektín a cukry.

Rastlina sa uplatňuje najmä pri katarálnych ochoreniach tráviaceho traktu,

t.j. pri akútnych a chronických žalúdočkových ochoreniach akéhokoľvek pôvodu, na účely zubnej kozmetiky a liečenia ústnej dutiny, slúži na kloktanie a omývanie (vyrážky a pod.). Listy majú aj protibakteriálne a fungicídne vlastnosti. Čaj a zápar z ostružiny sa pripravuje z 2 lyžičiek listov na pohár vody. Pije sa denne 2-3 šálky.

Veľmi široké uplatnenie má ostružina v ľudovom liečiteľstve, teda o.i. pri hnačkách každého druhu, pri črevných kataroch, krvácaniach akéhokoľvek pôvodu (žalúdočných, menštruačných a pod.), ako prostriedok proti kašlu, pri chorobách z nachladnutia a ochoreniach dýchacích ciest, ako „krváciaci“ prostriedok pri kožných vyrážkach a na kloktanie a omývanie. Šťava z černíc sa odporúča najmä pri zväčšenej štítnej žlaze (strume). (js)

Elena Čepčeková ČOHO ĠA CHROBÁČIKY BÁLI

Šli chrobáčiky na výlet, že si prezrú lesný svet. Ale keď prešli horským húštím, spustil sa dáždik prudký, hustý.

Jaj! Hľadajme si úkryt dák, kym sa spravia veľké mláky!

Tesárik pretiera si oči: - Tamto je chatka pod úbočím. Nuž bežia, skáču premoknuti, že si tam nájdú suché kúty. Pod horou stoji chalupa. V chalupe nikto nedupá. A zrazu v tichu: - Tuk, tuk, tuk! - Ako keď hrášok padá z rúk. A zase ticho. Po chvíli: - Cvrnk! - akoby sklicík rozbili. A potom zase: - Čva-čva-čva! - ako keď niekto chodi v kaši.

- Meduška, utečme, tu straší!

No Meduška sa iba smeje: - Nebojte sa, ved nik tu nie je. Strašidlá, tie si vyhútať iba ti, čo sa veľmi báli. Keď sa odvážne pozriete, zistíte, že je na svete tisice zvukov, tichujúcich rečí, jeden malý tieň, iný väčší, ale všetky sú prirodzené, len ak sa na ne pozrieť chceme.

- Tak nám vysvetlň, - čmeliač žmurká, - aká to tukala tu gulča.

- Čože gulča, pozrite, lieškovce sú tu ukryté, čo veverička honobi pre svoje zimné zásoby.

- A to cvrkanie? - lienká šepká.

- To je na dverach látka tenká, s ktorou sa vetrík pochára. Že je od kľincov pichľavá, tak cvrká na železnom pánte. Vy sa len hladných vtákov chráňte, strašidlá nie sú, budte istí.

- A to čvachtanie vonku v listi?

- Padajú kvapky z konára a každá hlasno zašuchoce, keď sa do listia ponára.

- A to je vsetko? - cvrček vravi.

- A toto nám tak plietlo hlavy? Čoho sme sa tu vlastne báli?

- Lebo ste pravdu nepoznali. Deti, čo chodia do škôlky, tie sa už zvukov neboja. Jeden môže byť od stroja, iný od dažda, prievanu. Pri polfuge, pri každej práci, storaké zvuky nastanú. Kde je život, tam je práca, kde je práca, tma je zvuk. A teraz si oddýchnime. Nikto ani muk!

/Včielka 2004/

Do hory ma poslali

Andante [Alla breve?]

J. Slujka, 1881, Sklenie Teplice, [Tekovská]

Musical notation for the song 'Do hory ma poslali'. It consists of two staves of music in common time (indicated by 'C') and a key signature of one flat (indicated by 'F'). The lyrics are written below the notes. The first staff starts with 'Do ho - ry ma po - sla - li,' and the second staff continues with 'u nás ta - ká o - by - čaj,'. The music features eighth and sixteenth note patterns, with some notes having stems pointing up and others down.

2. Ja do hory nepôjdem, drevo rúbať nebudem,
drevo by ma zabilo, čo by dievča robilo.

VILMA ŠIMKOVÁ
JÁN DOMASTA

UŽ JE JESEŇ

Už je jeseň, namojveru!
Chladom fúka od severu,
stromy lístie zhadzujú.
Vinice sú plné ľudí,
strapec hrozna chut' v nich budí.
Víno z neho lisujú.

VESELO SO ŽIVOTOM

Bošácky kopaničiar prišiel k lekárovi. Stažoval sa, že ho veľmi bolí žalúdok. Lekár sa ho pýta:

- Akú máte stolicu?
- Trenčiansku, - odvetil kopaničiar.

* * *

- Ako sa ti darí?
- Ušlo by to, ale mám starosti.
- Urob to ako ja. Najmi si nosiča na starosti. Daj mu päťsto korún a on ponesie všetky tvoje starosti.

- Ty si dobrý! Kde vezmem päťsto korún?

- To bude jeho prvá starosť.

* * *

Príde bezzubý k zubárovi, sadne si do kresla, otvorí ústa a povie: „Prvý apríl!“

* * *

Janko, plávaj otvorí dvere, to bude určite ten inštalatér!

* * *

Správca rybníka upozorňuje rybára, že loví na zakázanom mieste. Previnilec sa snaží vykrútiť:

- Ja nelovím, ja kúpem červíka.
- Pokutu zaplatíte aj tak, budíte verejné pohoršenie, lebo ten červík nemá plavky, - nedá sa správca rybníka.

ČO JE TO?

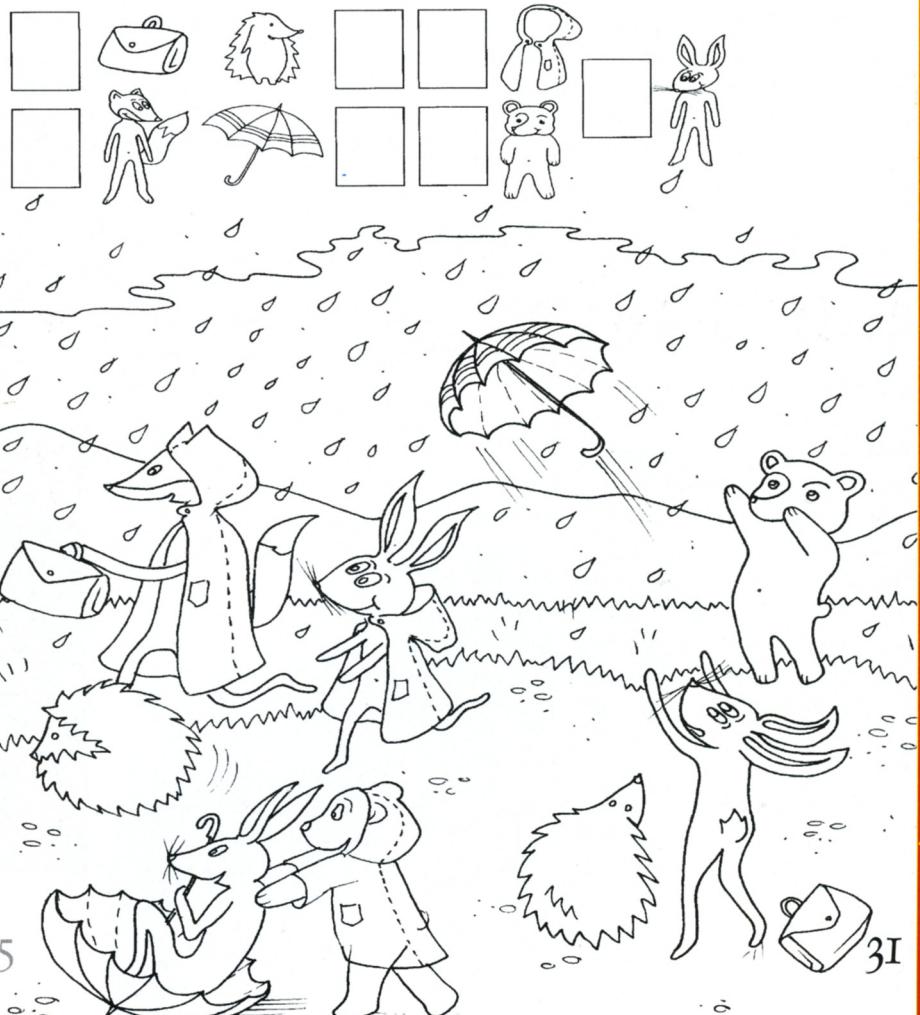
Papierová hlava,
mašličkový chvost,
pod oblohou lieta,
deťom pre radosť.
Čo je to?
(nakraš ývoreipaP)

Slniečko ju hladká
a potom je sladká
široká je úzka,
jej meno je?
(akšurH)

Starý poštár.
Pri fontáne pyšne kráča,
všetky sochy sa mu páčia.
Sedí soche pri uchu,
hrkúta si potichu.
Spomína, že ked' bol mladý,
poštári ho mali radi.
Vraj bol vtedy celkom zdravý,
doďaleka nosil správy.
Čo je to?
(buloh ývotšoP)

PRECHÁDZKA V DAŽDI

Milí žiaci, jesenné počasie je nevyspitateľné a často prší. Práve počas dažďa sa zvieratká vybrali na prechádzku. Vašou úlohou je obrázok vymaľovať a maľby poslať k nám do redakcie. Z posledných prác sme vyžrebovali: Mateja Maršalku z Jurgova a Krištofa Kapuščáka z Podsrna.

HERAS - HÉROS

V najväčších cyklistických pretekoch (Tour de France, Giro D'Italia a Vuelta a Espana) nastala móda na sériové víťazstvá. Ako sme už písali, v júli Američan Lance Armstrong po siedmy raz vyhral Tour de France a prednedávnom štvrté víťazstvo vo Vuelta a Espana zaznamenal Španiel Roberto Heras, ktorého niektorí španielski fanúšikovia volajú cyklistickým héroom.

Oba výkony sú vlastne rekordmi, ktoré iní cyklisti asi fažko prekonajú. Svoje prvé víťazstvo v týchto veľkých pretekoch dosiahol Heras v roku 2000. Mohol by sice v tomto úspechu pokračovať už o rok, lenže práve vtedy Španiel prestúpil zo skupiny Kelme, kde bol lídrom, do skupiny US Postal, aby sa v nej stal Armstrongovým pomocníkom. Svoju úlohu v novej skupine splnil sice veľmi dobre, ale potom už nestačil so silami na Vueltu. V roku 2001 skončil Heras na týchto pretekoch na štvrtom mieste. V nasledujúcej sezóne si opäť počína znamenite a až do posledného dňa pretekov jazdil v žltom tričku. Lenže práve na poslednej etape, ktorou bola časovka, ho Aitor Gonzales vytlačil na druhé miesto. Odvtedy už tri roky za sebou (2003, 2004, 2005) končil tieto preteky na prvom mieste. Medzitým, presnejšie vlni, zmenil tím US Postal na Liberty Seguros.

To h o r o č n ý úspech vďačí Heras najmä vynikajúcej jazde na pätnásťtej, horskej etape z Cangas de Onis do Pajares, na ktorej nechal ďaleko vzadu svojho najväčšieho súpera, Rusa Denisa Menšova, a získal nad ním vyše päťminútový náskok.

- Cítil som sa na týchto pretekoch veľmi dobre, - povedal na záver tohto podjatia R. Heras. *- Azda nikdy som neboli v takej forme, ako tento rok. Tento úspech venujem kolegom z nášho tímu, ktorí sa na tom významne podieľali.*

Roberto Heras nepatrí k najmladším cyklistom. Narodil sa 1. februára 1974 v mestečku Bejar v západnom Španielsku. Musel dlho čakať, kým presvedčil otca, aby mu kúpil bicykel. Dostal ho, keď zavŕsil 13 rokov. Predtým však musel splniť jednu podmienku: musel vyhrať s otcom tenisový zápas. Samozrejme čoskoro vyhral a mohol sa posadiť na bicykel. Odvtedy začal pracovať na svoju povest – cyklistického majstra, najmä odborníka v jazde na horských etapách. Bdel nad tým ako tréner bývalý

vynikajúci španielsky cyklista Laudelino Cubino.

V roku 1995, teda ako dvadsaťedenročný, podpísal R. Heras svoju prvú zmluvu s profesionálnym tímom Kelme (ktorého členmi boli predtým aj dva polskí cyklisti: A. Sypykowski a C. Zamański). O dva roky neskôr vyhral vo Vuelta a Espana svoju prvú etapu – samozrejme horskú, čo mu pomohlo k dobrému umiestneniu. Odvtedy už pravidelne končil tieto preteky v prvej šestke, no a posledné tri – o čom sme už spomenuli – na prvom mieste. Navyše zaznamenal na Vuelte aj desať etapových víťazstiev. Prednedávnom v rozhovore s novinármi povedal, že chce dobehnúť Armstronga v počte víťazstiev. Či sa mu to podarí – nevedno, ale že sa o to pokúsi – je takmer isté. (jš)

Hviezdy svetovej estrády SEU JORGE

Donedávna by sme na prstoch jednej ruky spočítali mená brazílskych či vôbec latinskoamerických hudobníkov, ktorí navštívili Poľsko. Teraz ich je čoraz viac a aj v obchodoch nachádzame stále viac platní brazílskych umelcov, a to nielen starších, ale aj súčasných predstaviteľov novej vlny Musica Popular Brasileira, akými sú napr. Marisa Monte, Salome de Bahia, Celso Fonseca, Vinicius Cantuaria, Carlinhos Brown alebo Flora Purim.

Velmi zaujímavou osobnosťou brazílskej hudby je najmä gitarista, spevák a skladateľ Seu Jorge. Pochádza z Ria de Janeiro, kde strávil mladé roky na predmestiach tohto mesta. Na živobytie zarábal

spevom a hrou na gitare vlastných skladieb hovoriacich o živote v slumsoch. Ako 20-ročný založil svoju prvú skupinu Farola Carioka, ktorá hned vzbudila záujem médií. Veľké uznanie získal jeho prvý sólový album *Samba Esporte Fino*, ktorý kritika uznala za platňu roka 1999. Ozajstnú popularitu mu však priniesla úloha šéfa mládežníckeho gangu v slávnom filme *Mesto Boha*, ktorý získal viacero cien na rôznych festivaloch. Nedávno nahral vo Francúzsku svoju ďalšiu platňu *Cru*, na ktorej spojil tradičné znenie brazílskej samby s modernými rytmami. Jeho vystúpenie na poslednom North Sea Jazz Festival v Haagu bolo jednou z najdôležitejších uda-

lostí na tomto veľkom podujatí. Seu Jorge spieval s takým zanietením, že dokázal strhnúť celé publikum k spoločnej zábave. Veľký úspech na tomto podujatí mali však aj jeho nostalgické balady. (jš)

NA ZIMU

Veľkosť: 15 rokov a viac

Materiál: 1 kg bordovo-šedej, 50 g šedo-bielej melírovanej vlny zn. Maxima (88 % akryl, 12 % angora look polyamid; 50 g – 66 m), zvyšky čiernej vlny rovnakej hrúbky,

Ihlice: č. 4 a 4,5,

Skúška očiek: 16 očiek x 24 r. = 10 x 10 cm,

Vzor: podľa pripojeného nákresu – do potrebnnej výšky opakujeme nad sebou riadky 1 až 16,

Postup práce:

Predný diel: Začneme na ihl. č. 4 na 92 očiek bordovo-šedou melírovanou vlnou. Vzorom 2/2 upletieme 6 cm. V poslednom riadku patentu rovnomerne pribérieme 16 očiek. Pokračujeme na ihl. č. 4,5 a pletieme: 31 cm – 1 okr. očko, 106 očiek vzor podľa nákresu, 1 okr. očko; 8 r. šedo-bielou melírovanou vlnou; po 2 r. čiernej, šedo-bielou a čiernej vlnou; 8 r. šedo-bielou melírovanou vlnou a pokračujeme bordovo-šedou melírovanou vlnou 1 r. hl. džersejom a ďalej pletieme vzorom. Vo výške 62 cm uberieme na priekrčník stredných 20 očiek a po stranach 1 x 4, 1 x 3, 1 x 2, 1 x 1 očko. Ukončíme vo výške 70 cm.

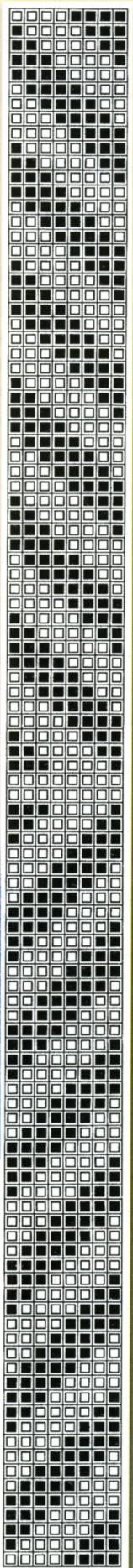
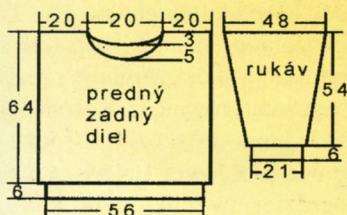
Zadný diel: Pletieme ako predný. Na priekrčník uberieme o 5 cm vyššie stredných 30 očiek, po stranach 1 x 3, 1 x 2 očká a ukončíme vo výške predného dielu.

Rukávy: Začneme na ihl. č. 4 na 40 očiek bordovo-šedou melírovanou vlnou. Vzorom 2/2 upletieme 6 cm. V poslednom riadku patentu rovnomerne pribérieme 8 očiek. Pokračujeme na ihl. č. 4,5 a pletieme 1 okr. očko, stredných 46 očiek vzoru podľa nákresu, 1 okr. očko. Počas pletenia pribérieme po oboch stranach 14 x 1 očko v každom 8. riadku. Ukončíme vo výške 60 cm.

Zostavenie: Diely zošijeme.

Na ihl. č. 4 naberieme šedo-bielou melírovanou vlnou 80 očiek, vzorom 2/2 upletieme 4 r. šedo-bielou melírovanou vlnou, po 2 r. čiernej, šedo-bielou melírovanou a čiernej vlnou, 4 r šedo-bielou melírovanou vlnou a ukončíme. Pás prišijeme na priekrčník.

(podľa Katarínska Pletená móda jar – leto 2004)

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

RIZOTO

400 g teľacieho mäsa, 60 g slaniny, 1 cibuľa, 1-2 rajčiaky, mletá červená paprika, 150 g ryže, 30 g masla, 50 g zeleného hrášku, 50 g vareného údeného mäsa, 1 mrkva, trocha postrúhaného syra, petržlenová vŕňat, soľ.

Na roztopenej pokrájanej slanine opaříme do žltá cibuľu pokrájanú nadrobno, pridáme pokrájané rajčiaky a mäso pokrájané na kocky, premiešame a dusíme, až kým sa šťava nevydusí. Potom pridáme očistenú sparenú ryžu, chvíľu opaříme, osolíme, opaprikujeme a doplníme mrkvou pokrájanou na rezance a zeleným hráškom. Na povrch rizota poukladáme plátky masla, podlejeme ho polievkou z kostí bud vývarom z kocky, prikryjeme pokrievkou, vložíme do rúry a dusíme, až kým všetko nezmäkne. Hotové rizoto posypeme posekaným uvareným údeným mäsom, postrúhaným tvrdým syrom a posekanou petržlenovou vŕňatou.

TELACÍ STEAK

600 g teľacieho mäsa zo stehna, 15 g hladkej múky, 30 g oleja, soľ, 40 g masla, vývar z kostí. Na obloženie: 100 g šunky, 4 vajcia, zelený hrášok, pažítka.

Z očisteného a odblaneného teľacieho stehna odrežeme 4 rezne (steaky), ktoré mierne naklepeme, okraje narežeme, trocha osolíme a zlahka obálime múkou. Spočiatku ich opekáme v horúcim oleji, potom pridáme polovicu masla, chvíľu podusíme, trocha podlejeme vývarom a udusíme do mäkkia. Hotové steaky vyberieme, uložíme na misu, precededíme na ne šťavu zjemnenú surovým maslom, obložíme volskými okami, šunkou, zeleným hráškom a ozdobíme pažítkou. Podávame so zemiakmi.

ŠALÁTY

FRNCÚZSKY ŠALÁT

200 g uvarených zemiakov, 100-150 g šunky, 100 g uvarenej mrkvy, 1 cibuľa, 100 g sladkokyslých uhoriek, trocha konzervovaného hrášku, soľ, mleté čierne korenie, 250 g majonézy.

Studené uvarené zemiaky, šunku, uvarenú mrkvu a sladkokyslé uhorky pokrájame na malé kocky, cibuľu na rezance a premiešame so zeleným hráškom. Všetko osolíme, okoreníme, pridáme majonézu a zlahka, ale dôkladne, premiešame. Ak je šalát veľmi hustý, rozriedime ho nemastnou studenou hovädzou polievkou a citrónovou šťavou.

MÚČNIKY

MARHULOVÝ KOLÁČ

Cesto I: 150 g hladkej múky, 60 g práškového cukru, 100 g masla, 1 žltok, 1 lyžica smotany, 0,5 dl bieleho vína, 500 g marhúľ, 100-150 g kryštálového cukru, vanilínový cukor na posypanie. **Cesto II:** 80 g masla, 4 žltky, 50 g mandlí, 10 g postrúhanej žemľe, 2 bielky.

Cesto I: Z múky, cukru, masla, žltka, smotany a vína vypracujeme na doske vláčne cesto, ktoré necháme v chlade asi hodinu odpočívať. Odpočinuté cesto natenko rozvalkáme, dáme na plech a v dobre vyhriatej rúre napoly upečieme. Potom ho niekolkokrát popicháme vidličkou, poukladáme naň polovičky marhúľ a hodne ich pocukríme, celý koláč prikryjeme druhým cestom a v dobre vyhriatej rúre dopečieme do ružova. Upečný posypeme vanilínovým cukrom.

Cesto II. Maslo vymiešame so žltkami, pridáme zomleté mandle, postrúhanú žemľu a z bielkov ušľahaný tuhý sneh.

MLADÝM GAZDNÁM

- Mrkva a rajčiaky si zachovávajú svežiu farbu, keď ich dusíme tesne prikryté.

- Zeleninu na varenie vkladáme vždy do vriacej vody a varíme ju prikrytú.

- Zemiaky, ktoré pridávame do cesta, varíme vždy v šupke. (js)

WETERYNARZ

WZDĘCIA U OWIEC

Wzdęcia wywoływanie są wytwarzaniem się nadmiernej ilości gazów w żwaczu. Mogą one wystąpić jednocześnie u większej ilości owiec. Przyczyną wzdęcia może być skarmianie zbyt dużej ilości młodej koniczyny, lucerny lub innej paszy zielonej, zwłaszcza jeżeli jest ona zmoczona rosą albo deszczem, bądź przywiędnięta. Przyczyną może być także skarmianie przegniętej, zmarzniętej paszy oraz zatrucie różnymi roślinami. Napojenie zwierząt zaraz po nakarmieniu przyśpiesza wzdęcie. Przy szybkim wytworzeniu się gazów owce padają po kilku godzinach. Przy nieznacznym wzdęciu po 12-14 godzinach następuje samowyleczenie. Po zachorowaniu zwierzęta nie chcą jeść i przestają przeżuwać, następuje wypełnienie dołów głodowych, przede wszystkim z lewej strony; skóra w tym miejscu jest silnie napięta. Zwierzęta są bardzo niespokojne i oddychają z trudnością. Do ratowania zwierzęcia trzeba przystąpić natychmiast, gdyż może ono paść wskutek pęknięcia żwacza lub przez uduszenie. W tym celu wzdętą owcę ustaviamy przodem wyżej, lewy bok masujemy polewając zimną wodą. Do wewnętrz podajemy co 15 minut łyżkę z amoniakiem (na jedną szklankę wody daje się łyżeczkę od herbaty amoniaku). Jeśli nie ma amoniaku, można podawać wodę mydlaną. Dobrze jest włożyć w poprzek pyska powrósto ze słomy, co ułatwia odbijanie się gazów. Jeżeli zabiegi te nie pomagają, wówczas trzeba przebić żwacz trójgranicem (trokarem), przez co usunie się gazy ze żwacza. Do zabiegu tego zwierzę ustawię się prawym bokiem do samej ściany uważając, aby ograniczyć mu ruchy i uniemożliwić kładzenie się. Właściwym miejscem przebicia jest środek lewego dolu głodowego. Trokar przed zabiegiem musi być odkażony spirytusem a skóra w miejscu przebicia wystrzyżona i również odkażona. Trokar przykładamy do skóry w środku dolu głodowego z lewej strony, w miejscu najbardziej uwypuklonym, kierujemy

go skośnie do przodu i w dół. Silnym pchnięciem przebijamy skórę (trokar należy wbić jak najgłębiej), następnie wyciągamy sztylet a w ranie zostawiamy rurkę. Przez rurkę wychodzą gazy nagromadzone w żwaczu. Jeżeli gazy wydostają się zbyt szybko, to zwierzę może stracić przy tym przytomność. Szybkość uchodzenia gazów regulujemy więc częściowo zatykając palcem otwór rurki. Po wypuszczeniu gazów rurkę trokaru zatykamy korkiem i pozostawiamy w skórze na kilka godzin (zwierzę przez ten czas musi być uwiązane). Wyciągamy ją wtedy, gdy niebezpieczeństwo powtórnego wzdęcia minie. Po wyjęciu rurki ranę należy zajodynować i robić to codziennie aż do zagojenia. Rana powinna się zagoić w ciągu kilku dni, jeżeli nie zostanie zabrudzona i jeśli przebiecie było wykonane według podanego opisu. Źle przeprowadzony zabieg może doprowadzić do śmierci zwierzęcia. Zwierzę po zabiegu należy przeglądać przez 24 godziny a w następnych dniach karmić małymi dawkami lekko strawnej paszy (rozgotowane siemię lniane, pojło z otrąb). W zapobieganiu należy uwzględnić nie wypędzanie wygłodzonych owiec na koniczynę, lucernę lub trawę, zwłaszcza po deszczu lub po rosie. Nie wolno karmić zwierząt paszą zepsutą lub zmarznietą. Dokładnie należy przestrzegać pory pojenia owiec, a przede wszystkim nie poić bezpośrednio po nakarmieniu.

WĄGLIK U OWIEC

Na tę bardzo zaraźliwą chorobę mogą chorować wszystkie zwierzęta gospodarskie oraz ludzie. U owiec wąglik może przebiegać bardzo gwałtownie. Chorze zwierzę chwieje się na nogach, pada na ziemię, dostaje drgawek, z nosa i odbytu wypływa krew. Choroba kończy się śmiercią po 1-2 godzinach. Może ona jednak trwać i 2 dni. Zwierzę jest niespokojne i podniecone. Temperatura ciała dochodzi do 41-42°C a oddech jest przyspieszony. Wkrótce następuje ogólne osłabienie i śmierć. Zwłoki są wzdęte a z odbytu wypływa krew. Wąglik może występować także w postaci skórnej. Pojawiają się wtedy twarde i gorące obrzęki w okolicy narządów płciowych na brzuchu i szyi. Taka postać wąglika rozwija się zwykle po strzyży. (jš)

PRAWNIK

MAJĄTEK WSPÓLNY I OSOBISTY

Majątek wspólny małżonków to ten, którego dorobili się już po zawarciu związku małżeńskiego. Przyjmuje się, że cały dorobek w trakcie małżeństwa przeznaczony jest na zaspokajanie wspólnych potrzeb. Dlatego trudno będzie mężowi udowodnić, że np. kolekcja znaczków jest tylko jego, skoro kupił je za wspólne małżeńskie pieniądze. Majątek wspólny jest też wtedy, gdy np. w czasie małżeństwa mąż kupił kawalerkę ze swojej pensji, a żona wówczas nie pracowała. Przy podziale zawsze obowiązuje zasada, iż udziały męża i żony w majątku wspólnym są równe. Do majątku wspólnego nie wchodzą natomiast różne przedmioty, nieruchomości i inne dobra posiadane lub uzyskane jeszcze przed ślubem. Jeżeli dojdzie do rozwodu, lepiej jest przeprowadzić podział majątku w sądzie orzekającym ten rozwód.

JAK UZYSKAĆ SEPARACJĘ?

Zarówno rozwód, jak i separację musi orzec sąd. W obu przypadkach trzeba wystąpić s powzem do sądu i otrzymać jego wyrok. Jeżeli chcemy separacji, musimyłożyć pozew o separację do wydziału rodzinego w sądzie okręgowym. Ponosimy za to opłatę 500 zł. Aby sąd orzekł separację, musi odbyć się rozprawa, podczas której zostanie stwierdzony rozkład pożycia małżeńskiego. Oznacza to, że między małżonkami nie ma żadnych więzi. Jeżeli obydwoje zgodnie to twierdzą i nie mają dzieci, sąd może orzec separację nawet zaocznie. Gdy jedno z małżonków chce separacji i drugie rozwodu, problem rozstrzyga sąd. Jeżeli zaś jedno z małżonków chce od drugiego alimentów, to sąd musi ustalić, kto ponosi winę za rozkład pożycia.

ZASIŁEK PIEŁEGNACYJNY

O zasiłek pielęgnacyjny mogą starać się osoby niepełnosprawne, niezdolne

do samodzielnego utrzymania się. Bez względu na wysokość dochodów w rodzinie otrzymają go osoby niepełnosprawne do 16. roku życia, jeśli mają dokumenty potwierdzające znaczny stopień niepełnosprawności, oraz osoby, które ukończyły 75 lat. Tym ostatnim przysługuje zasiłek pielęgnacyjny pod warunkiem, że nie przebywają w instytucji zapewniającej całodzienne wyżywienie i opiekę (np. w domu spokojnej starości). Wniosek o przyznanie zasiłku pielęgnacyjnego składa się w ośrodku pomocy społecznej lub w gminie. Do wniosku należy dołączyć kopię orzeczenia o niepełnosprawności lub kopię dokumentu potwierdzającego datę urodzenia osoby, która ukończyła 75 lat.

CO KOMORNIK MOŻE ZABRAĆ

Zdarza się, że nie jesteśmy w stanie spłacić np. kredytu z banku, i wówczas grozi nam egzekucja komornika. Informujemy więc, że nie wszystkie składniki majątku dłużnika podlegają egzekucji komorniczej i zajęciu na poczet spłaty nieuregulowanych długów. Z egzekucji wyłączone są m.in. przedmioty użytku domowego (np. pościel, ubrania, bielizna), miesięczne zapasy żywności oraz opału, narzędzia pracy zarobkowej (np. maszyna do szycia, z której korzysta krawcowa), przedmioty służące do nauki, podręczniki, dokumenty osobiste oraz przedmioty służące do kultu religijnego. Zajęciu przez komornika nie podlegają także otrzymywane alimenty, zasiłki i dodatki rodzinne, pielęgnacyjne oraz porodowe. Ponadto dłużnicy mający kłopoty finansowe, którym udało się odłożyć nieco pieniędzy na „czarną” godzinę w banku, mogą ochronić przed komornikiem pewną kwotę oszczędności bankowych. Nie może ona przekraczać trzykrotnego miesięcznego wynagrodzenia, czyli ok. 7500 zł.

W przypadku zajęcia pensji pracownika, komornik może potrącić połowę jej wysokości netto, tj. po odliczeniu składek ZUS oraz podatku. Wyjątek stanowi egzekucja alimentów. Może ona wynieść 2/3 pensji. Istnieje kwota minimum socjalnego, która nie podlega egzekucji. Wynosi ona 849 zł brutto. Ale dotyczy wyłącznie wynagrodzenia z tytułu umowy o pracę i nie obejmuje dochodów z umów-zleceń i umów o dzieło. (jš)

HVIEZDY O NÁS

STRELEC (23.11.-21.12.)

Hoci sa cítis niečim dotknutý, nemusí to znamenať, že to niekto s tebou myslí zle. V okolí sú ľudia, ktorí ti radi pomôžu. Plánovaná kratšia cesta vyvolá trochu zmätku, ale môže byť zaujímavá. Je možné, že počas nej stretneš starých známych a obnovíš staré prieťaststvá.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

Zdá sa, že sa konečne zbavíš nepríjemných myšlienok. Náladu ti zlepšia nové dobré správy. Jediný problém ti bude robiť nedostatok peňazí. Keď však dobre vykonáš uloženú úlohu, čaká ťa nielen uznanie, ale snáď aj nejaká odmena, ktorá vyrieši tvoje finančné ťažkosti.

VODNÁR (21.1.-18.2.)

Zdá sa, že sa bez tvojej účasti rozbehla istá záležitosť, ktorá sa týka práve teba. Najlepšie by bolo zapojiť sa do nej po dohode s kolektívom. Nerob nič na vlastnú päť, je to riskantné. Tak či onak pred tebou sa črtajú možnosti urobiť veľky krok dopredu.

RYBY (19.2.-20.3.)

Situácia okolo teba sa rýchle mení. Nečakane sa stretneš s novými ľuďmi a nadviažeš nové známosti, ktoré môžu byť pre teba veľmi osožné. Presvedčíš sa, že ľudská priateľstvo je veľmi dôležitá a treba jej venovať náležitú pozornosť. Menej myсли na seba, viac na iných.

BRAN (21.3.-20.4.)

Čoskoro dostaneš dobré správy a problémy, ktoré ťa znepokojovali, budú pomaly vyriešené. Uvoľní sa aj napätie, ktoré ťa dlhší čas trápilo. Nezaškodilo by ti trochu zábavy, s čím sa sice budú spájať isté výdavky, ale zákratko vyriešiš aj svoje finančné problémy.

BÝK (21.4.-20.5.)

Nečakane sa ocitneš v novom prostredí. Nebude ľahké zvyknúť sa na nové okolie, ale po čase si na to zvykneš a budeš spokojný. Dôležité je, aby si pochopil, že v akejkoľvek situácii sa ocitneš, nesmieš byť len pasívnym divákom a vopred so všetkým súhlasíš.

BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

Vedz, že šetrnosť je chvályhodná, ale nesmie sa zmeniť v lakovstvo. Je to veľmi dôležité, lebo najbližšie týždne budú pre teba finančne priaznivé. Neodriekaj si malé radosti. Trochu radovánok sa ti zíde, aj keby si na to čosi vydal. Môžeš splniť dávne želania a to stojí za to.

RAK (22.6.-22.7.)

Potrebuješ si trochu odídchnut. Čažkosti sa sice neskončili, ale najhoršie máš už za sebou. Čaká ťa zaujímavá cesta, možno aj do cudziny, počas ktorej nadviažeš užitočné styky. Nerob si zbytočné starosti. Mnoho sa vyrieši aj bez tvojej účasti.

LEV (23.7.-23.8.)

Stáva sa, že ako divák môžeš mať niekedy lepšie výsledky, ako aktívny účastník udalostí. Keď však napriek tomu chceš byť hercom, nájdì si lepšieho režiséra. V opačnom prípade sa totiž celá hra môže ukázať ako jeden veľký neúspech. So slabým súborom sa nedá vyhrať.

PANNA (24.8.-23.9.)

Malými ústupkami môžeš získať veľa a významne zlepšiť ovzdušie v okolí. Nemusíš predsa vo všetkom mať pravdu. Trochu sebkritiky by ti iste nezaškodilo. Okolo teba sú nielen ľahosťajní a nepriazniví ľudia, ale aj príjemní a prieťasťky naklonení.

VÁHY (24.9.-23.10.)

Sporo o nepatrých a bežných veciach majú zmysel len vtedy, ak vedú k priateľnému a konkrétnemu riešeniu. Inak sú to len prázdné reči. Často si roztrpčený jalovou diskusiou, ale pouvažuj, či to nie je trochu aj tvoja vina. Skús sám navrhnúť niečo konštruktívne.

ŠKORPIÓN (24.10.-22.11.)

Zdá sa, že robíš naraz príliš veľa vecí, čo ti nedovoľuje sústrediť sa na to najdôležitejšie. Rodinné problémy ti robia starosti, čo ti spomaľuje prácu. Odlož všetko na nejaký čas a sústred sa, aby si nemusel začínať všetko od začiatku. (jš)

NÁŠ TEST

Čaká vás láska?

1. Novú známost by ste najskôr hľadali:
a/ cez internet – 5; b/ na diskotéke (zábane) – 10; c/ v zamestnaní – 0.

2. Chcete prežiť večer pri dobrom filme.
Aký si vyberiete?

a/ rodinnú komédiu – 10; b/ intelektuálny film – 0; c/ triler alebo horor – 5.

3. Ak chcete niekoho zaujať:

a/ občas sa ho doknete – 0; b/ poviete mu, že máte záujem – 5; c/ zahrňate ho malými pozornosťami – 10.

4. Čo rozhoduje o tom, že je vám niekto sympatický?

a/ vzhľad – 5; b/ vystupovanie – 10; c/ spoločenské postavenie – 0.

5. Závidíte iným ich partnerské štasticie?

a/ niekedy veľmi – 0; b/ nikdy – 10; c/ ako kedy – 5.

6. Ako sa skončil váš posledný vzťah?

a/ vyšumel do stratena – 0; b/ opustil vás pre inú – 5; c/ dohodli ste sa na rozchode – 10.

7. Čo vám prvé zíde na um, keď stretneš niekoho zaujímavého?

a/ mám šancu? – 10; b/ či je slobodný(á) – 5; c/ aké má povolanie? – 0.

8. Na lavičke v parku sedí atraktívna(y) slečna (chlapec). Čo urobíte?

a/ prisadnete si – 10; b/ chodíte okolo a čakáte na nápad – 5; c/ vzdychnete si a idete ďalej – 0.

9. Je pekný jesenný deň, ako ho strávite?

a/ budete sledovať televíziu – 0; b/ pôjdete s priateľmi do prírody – 10; c/ pozvete priateľku(a) na kávu – 5.

10. Aké pocity máte najčastejšie?

a/ že sa už nemáte na čo tešiť – 0; b/ ste v pohode – 10; c/ smutné, ale vždy to prekonáte – 5.

VYHODNOTENIE

0-30 bodov: Najskôr ste sa už v lásku sklamali, a tak ste sa zatvorili do ulity, z ktorej sa bojíte vyjsť. Pokiaľ budete takto pokračovať, vaše šance na novú lásku sú minimálne.

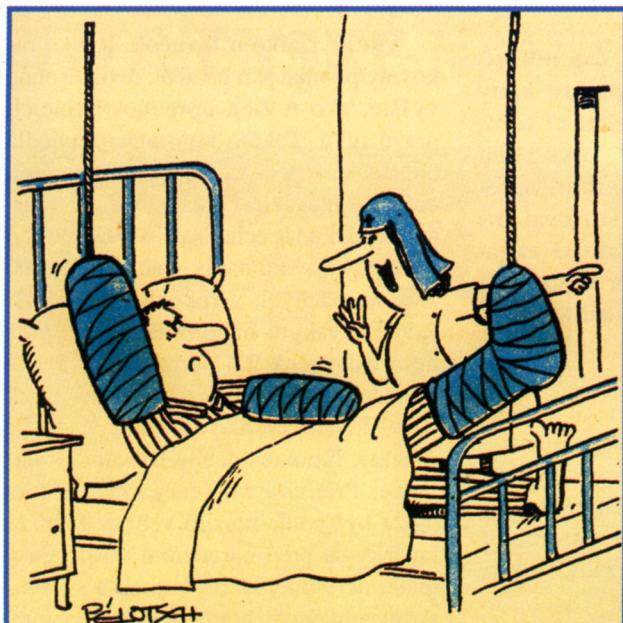
35-65 bodov: Ste trochu pohodlní. Máte radi pokoj a neradi sa púštate do niečoho nového. Premôžte sa a zariskujte. Chce to trochu odvahu a uvidíte, že vám oznamovanie pôjde samo.

Viac ako 70 bodov: Máte veľkú šancu, že strávite leto vo dvojici. Nie ste samotári, radi sa oznamujete a z odmiestnutia si nič nerobíte. Nečakáte, že láska si vás nájde sama, ale snažíte sa jej vyjsť v ústrety. (jš)

MENO VEŠTÍ

AMÉLIA – pochádza najčastejšie z mnohodetnej remeselnickej alebo robotníckej rodiny. Spravidla je jedináčka, veľmi často miláčik otca, po ktorom zdedila charakter a krásu. Pomerne vysoká, štíhla, s peknou, súmernou postavou. Je veľmi pekná, múdra a atraktívna. Má pekné oči nezabúdkovej farby buď v odtieni morských hlbín alebo jesennej hnědosti, vlasy husté, svetlé alebo tmavobielavé. Ženy, ktoré majú toto meno, sú energické, ctižiadostivé, dôvtipné a majú pevnú vôľu. Vždy z nich vyžaruje obrovská vnútorná sila, hoci zdanivo pôsobia dojomom jemných a slabých žien. Amélia je svedomitá, solídna, dôkladná, pracovitá a systematická. Zároveň je pokojná a optimistická, a to aj napriek prechodným starostiam. V spoločnosti nikdy

neprezrádza svoje problémy, ani nehovorí o nich. Vďaka spomínamej pracovitosti sa učí dobre a dosahuje v živote pomerne veľké úspechy. Spravidla však nebaží za pozlátokou, luxusom a majetkom, ale je spokojná s tým, čo má. V živote má viacéj práce, starostí a námahy, ako šťastia a radosti. Ale sa nestraňuje a vie sa tešiť šťastím a úspechmi iných. Obvykle sa vydáva za dobrého a múdreho človeka a je dobrá manželkou a matkou. Býva z nej výborná pracovníčka, vedúca čaty buď obchodu, bystrá a dobrá organizátorka. Dosahuje často pomerne vysoké postavenie, keďže značne prevyšuje svojich spolupracovníkov. Je realistka, ale zároveň romantická, moderná, aj keď paradoxne aj tradičionalistka. Máva jedno alebo dve deti, najčastejšie chlapcov, ktorí sa veľmi ponášajú na matku. Snaží sa im zabezpečiť vzdelenie a čo najlepší životný štart. Žije dlhšie ako manžel. (jš)

– Váš rekord je prekonaný! Dnes nám priviezli jedného, ktorý si dolámal všetky štyri končatiny.

V rodine Novákovcov zazvoní telefon. Slúchadlo zdvihne malý Peťko a spustí:

- Dobrý deň, ocko nie je doma, mama tiež nie, som tu len ja, dedko a kocúr. Dedko nepočuje, kocúr nepočuje a ja sa nemôžem rozprávať s cudzími ľuďmi. Dovidenia.

* * *

Hovorí učiteľ matke žiaka:

- Vás syn odpisuje od svojho suseda.
- A ako viete, že to nie je naopak?
- Pozrite sa, na otázku *kde je Florida?* odpovedal jeho sused: *Ja neviem, a váš syn: Ani ja.*

* * *

Otec kŕmi synčeka krupicovou kašou:

- Len papkaj, papkaj, narastie ti od toho veľký pipík.

kázala?

- Jednoducho. Zadným kolesom.

* * *

- Kam ideš s tým obuškom? - pýta sa náčelník polície podriadeného.

- Kolega volal z garáže, že nemôže náštartovať auto. Vraj treba dobiť batériu.

* * *

- Drahý, chcela by som bábätko, - hovorí manželka programátora.

- Tak dobre, miláčik, lahni si, nainštalujeme.

* * *

- Ja pijem všetko, čo tečie, - chváli sa Vinco v krčme.

- Pod' k nám. Mojej žene tečú nervy, ktorýto aj všetky hrnce.

SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa predsa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predsudok našich babičiek. Je to predsa zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám snivali:

- Kachle žeravé – vela úspechov; zohrievá sa pri nich – blahobyt; bez ohňa – bude ti chýbať to najpotrebnejšie; vidieť, ako padajú – utrpíš škodu; stavať – nepríjemnosti; vidieť veľmi pekné – pohodlný život; horiet od nich – tvoja sebadôvera sa zakolíše; schovávať sa za nimi – žiaľ, lútosť; kúriť v nich – spokojný domov.

- Kamene vidieť – nemoc; po nich ísť – trápenie, utrpenie; tŕcť ich – získaš majetok; hádzat' ich – budeš pôvodcom hádky; byť kameňovaný – niekto ťa nenávidí; otesávať – za svoje zásluhy budeš dobre odmenený; vidieť vozíť na stavbu – neodkladaj svoje plány.

- Kanec divý, vidieť ho utekať – vyviazol si z nebezpečenstva; zabiť ho – čaká ťa nepríjemné dobrodružstvo; chytať ho – radost a príjemné chvíle.

- Kapor – máš šťastie napriek ľahkomyselnosti.

- Karty vidieť – nevôľa; dať si vykladať – počúješ hodne noviniek; hrať – nemáš šťastie v obchodovaní; predvádzat' s nimi rôzne kúsky – urobíš iným radosť; hrať vidieť – podvodom utrpíš stratu na majetku.

- Kaviár jest – zdravostné ťažkosti, nemoc.

- Klobúk, nový – česť a uznanie; starý – nedostatok; unášaný vetrom – čaká ťa väčší príjem, zisk; čistiť ho – vinou iných utrpíš škodu; nasadzovať si ho – pred tebou dlhšia cesta; stratit' ho – nepríjemnosti mimo rodinu; zdvihnuť zo zeme – slasť, radosť; svoj na cudzej hlave vidieť – ktosi tebou manipuluje. (jš)

Prvá Slovenka Miss Globe. Rožňavčanka Lucia Liptáková je prvou Slovenskou, ktorá zvíťazila na medzinárodnej scéne v súťaži krásy. Slovenská tmavovláská dominovala v hlavnom meste Albánska Tirana v konkurencii missiek

zo 42 krajín sveta! Prvá vicemiss je z Venezuely a druhá vicemiss z Albánska. Lucia je študentkou Pedagogickej fakulty UMB v Banskej Bystrici. Vždy išla cieľavedome za svojím cieľom. Sedem rokov hrala na klavíri, spievala v spevokole, má rada turistiku. Plynule hovorí po anglicky, nemecky a maďarsky. Najviac jej však učaril modeling. Pred dvoma rokmi bola kráľovnou krásy Gemera, postúpila do finále súťaže Miliónové dievča, bola tvárou časopisu Eva. Bodovala tiež medzi konkurentkami ako Dievča leta a vďaka modelingu sa už uviedla na Maledívach, v Južnej Kórei a Anglicku. (bleskovky)

Šesť prstov. To nie je postihnutie, ale výhoda! Tak vidí svojich šesť prstov na ruke štrnásťročný Matej Lehár z Pardubíc. Prst navyše, ktorý je v podstate ukazovákom, tvorí s ostatnými plnohodnotný článok. Že má Matej šesť prstov na pravej ruke, zistil až jeho starší brat, keď matka prišla z pôrodnice domov. Pre Mateja je šiesty prst prirodzená vec. – „V škole sa ma niektoré deti na to pýtali, hovorili mi, že som čudný alebo sa smiali“ – spomína na reakcie okolia Mateja. Rodičia ho však odmalička učili vnímať prst navyše ako dobrú vec. Keď hral na flaute, mal výhodu, pretože sa mu ľahšie hral spodný tón c. Šiesty prst má výhodu aj pri písaní na počítači a lepšie sa vdaka nemu berú do ruky veci. Nevýhodný sa šiesty prst ukázal iba pri nákupu rukavíc. Problém vyriešila Matejova babička. Rukavice jednoducho uplietla. Ani lekári nevnímajú Matejov šiesty prst ako problém. Ortopédi z röntgenu zistili, že prst je úplne v poriadku, nechýba mu žiadna kostička, takže neodporúčali úpravu prstov - uviedla Matejova praktická lekárka Jiřina Dvořáková. (bleskovky)

Človek ubil žraloka. Z minulosti je známych viacerých prípadov, kedy žralok zaútočil na človeka. O tom, že to môže byť aj naopak, presvedčil jeden austrálsky surfista. Štyridsaťtyriročný Brad Satchell surfoval pri pláži Scarborough nedaleko západoaustrálskeho mesta Perth. Odrazu zbadal, že k nemu pláva asi metrový žralok. V domnenie, že sa k nemu blíži tuleň, sa schoval za surf a bil bezhlavo okolo seba. „Snažil som sa udržať nad hladinou a jednoducho som ho mlátiť, pričom som zasiahol aj hlavu,“ povedal duchaprítomný surfista, ktorému sa naštastie nič nestalo. Ako dopadol žralok, nie je známe. (bleskovky)

Väčšie riziko u ľavačok. Riziko rakoviny prsníka je u ľavačok dvojnásobne vyššie, ako u žien uprednostňujúcich pravú ruku. Takúto konštataciu uviedla holandská vedecká štúdia, ktorú zverejnil odborný magazín British Medical Journal. Vedci z Utrechtu sa v nej opierajú o poznatky zo skúmania viac ako 12 000 žien narodených v rokoch 1932-1941. Riziko výskytu nádorového ochorenia bolo u ľaváčok 2,41-krát vyššie ako v prípade praváčok. Autori štúdie zohľadnili aj ďalšie faktory, ako fajčenie, genetické aspekty, hmotnosť alebo sociálne postavenie. Príčinou zvýšenej miery rizika môže byť podľa názoru vedcov fakt, že ľaváčky sa pred narodením dostávajú v maternici silnejšie do kontaktu so ženským pohlavným hormónom estrogénom. (bleskovky)

Jalta po 60 rokoch. Vnuci troch spojencov z čias druhej svetovej vojny, ktorí v roku 1945 v sovietskej Jalte rokovali o povojnovom usporiadani sveta, sa 1. októbra t. r. zišli v holandskom Maastrichte. Na tomto stretnutí sa snažili brániť svojich starých otcov: Josifa Stalina, Franklina D. Roosevelta a Winstona Churchilla pred obvineniami, že Jalta viedla k studenej vojne. Trojica vnukov vyslovila nesúhlas s názorom, že Roosevelt a Churchill podcenili Stalinovu prešibanskosť a na päť desaťročí vydali strednú a východnú Európu napospas Sovietskemu zväzu. „Ludia si myslia, že Churchill, Roosevelt a Stalin prišli do Jalty s čistým listom, aby rozhodli o osude Európy. To nie je pravda. O osude Európy bolo rozhodnuté už skôr, keď Červená armáda začala postupovať na Západ

a nútila wehrmacht ustupovať..., čo viedlo k podrobieniu vyše 200 miliónov ľudí“ – upozornil 64-ročný Winston Churchill. Na schôdzke v Maastrichte neboli priestor len na úvahy o historickom aspektu jalskej konferencie, ale aj na osobné spomienky. Napr. Churchill Stalinovmu vnukovi Jevgenijovi Džugašvilimu povedal, že jeho starý otec raz Stalina označil za krokodíla, lebo vraj nikdy nevedel, či sa pokúša usmievať alebo sa chystá uhryznuť. Džugašvili, ktorý je dnes vojenským historikom a penzionovaným plukovníkom, na rozdiel od Stalina používa gruzínske priezvisko. O tom, že jeho starým

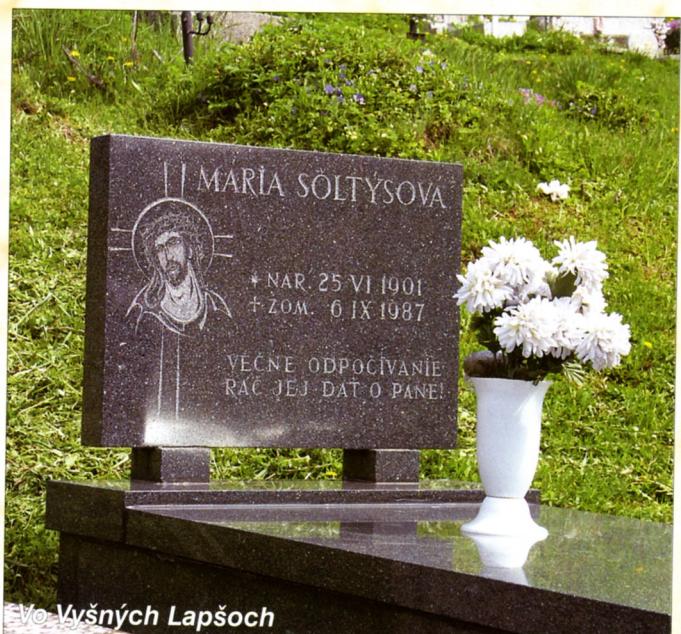
otcom je Stalin, sa dozvedel až vo veku 10 rokov. Napriek tomu svojho starého otca, na ktorého sa fyzicky veľmi podobá, bránil pred obvinením, že Stalin odmietol možnosť vyslobodiť svojho syna zo zajatia výmenou za vydanie nemeckého dôstojníka. Tvrđil, že Stalin bol bezmocný a nemohol zachrániť svojho najstaršieho syna, ktorý bol otcom Džugašviliho. (TASR)

SLOVENSKÉ NÁHROBKY NA SPIŠI A ORAVE

Foto: A. Klukošovská a M. Smondek

Ani neskora hmlistá jesen nepreruší v Krempachoch vypásanie dobytka. Foto: F. Paciga

DRUKARNIA

Towarzystwa Słowaków w Polsce

adres biura Zarządu Głównego TSP:

ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków
tel.: (012) 634-11-27, 632-66-04, 633-09-41
fax: (012) 632-20-80
e-mail: zg@tsp.org.pl
NIP: 676-01-12-788
nr konta: Bank Polska Kasa Opieki S.A.
III/O Kraków 36-1240-2294-1111-0000-3708-6972

Oferujemy:

- jedno- i wielobarwne druki wysokiej jakości do formatu A2,
- skład komputerowy,
- kompleksowe opracowanie prac,
- prace introligatorskie,
- wydawnictwa i inne

Polecamy do nabycia nasze publikacje:

■ Almanach, Słowacy w Polsce cz.III, (rocznik), Kraków 1995	10,00 zł
■ Almanach, Słowacy w Polsce cz.VI, (rocznik), Kraków 1999	10,00 zł
■ Almanach, Słowacy w Polsce cz.VII, (rocznik), Kraków 2000	10,00 zł
■ Almanach, Słowacy w Polsce cz.VIII, (rocznik), Kraków 2002	10,00 zł
■ Almanach, Słowacy w Polsce cz.IX, (rocznik), Kraków 2002	10,00 zł
■ J. Ciągwa, J. Szpernoga, Słowacy w Powstaniu Warszawskim, Kraków 1994	8,00 zł
■ Zbigniew Tobjański, Czesi w Polsce, Kraków 1994	10,00 zł
■ J. Ciągwa, Dzieje i współczesność Jurgowa, Kraków 1996	10,00 zł
■ H. Homza, St. A. Sroka, Štúdie z dejín stredovekého Spiša, Kraków 1998	11,00 zł
■ Miejsce w zdarzeniu – antologia współczesnych opowiadań słowackich, Kraków 1998	12,00 zł
■ Vlastimil Kovalčík, Klucz Światła – wybór poezji, Kraków 1998	13,00 zł
■ Pavol Országh Hviezdoslav, Deti Prometeusa, Kraków 1999	20,00 zł
■ Klasyczująca poetyka Milana Rúfusa, Regina Adamska-Matusiak, Kraków 1999	5,00 zł
■ Miasta i Miejsca, Mestá a Miestá, II polsko-słowackie spotkania poetów, Kraków 2001	10,00 zł
■ Antologia współczesnej poezji słowackiej, w przekładach Bohdana Urbankowskiego, Kraków 2002	15,00 zł
■ Julian Kwiek, Z dziejów mniejszości słowackiej na Spiszu i Orawie w latach 1945–1957, Kraków 2002	10,00 zł
■ Spotkanie • Stretnutie, polsko-słowackie spotkanie poetów Krakowa i Žiliny, Kraków 2002	7,00 zł